Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ezk

Datum: 14 NOV 2018
Betreft: Instemmingsbesluit winningsplan Westerveld

Ons kenmerk
DGETM-EO / 18284795

Uw kenmerk

Bijlage(n)
1 – Nota van Antwoord wijziging winningsplan Westerveld

Instemmingsbesluit

1. Aanvraag

De Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (hierna: NAM) heeft op 11 september 2016 een verzoek tot instemming met een wijziging van het winningsplan Westerveld (hierna: winningsplan Westerveld), gedateerd 9 september 2016, bij de Minister van Economische Zaken, thans de Minister van Economische Zaken en Klimaat (hierna: de minister) ingediend.

Het winningsplan Westerveld omvat 11 gasvelden, te weten: Assen, Assen-Zuid, Een, Eleveld, Vries-Noord, Vries-Centraal, Vries-Zuid, Witten, Witterdiep, Zevenhuizen en Zevenhuizen-West. Deze gasvelden liggen binnen de gebieden van de winningsvergunningen Drenthe II en Groningen zoals verleend op basis van de Mijnbouwwet (hierna: Mbw). Geografisch bezien liggen de gasvelden van het winningsplan Westerveld deels in de provincies Groningen, Friesland en Drenthe, in de gemeenten Leek, Ooststellingwerf, Aa en Hunze, Noordenveld, Assen, Tynaarlo en Midden-Drenthe, en in de waterschappen Noorderzijlvest, Fryslân, Hunze en Aa's, en Drents Overijsselse Delta.

Het winningsplan Westerveld beschrijft op welke wijze de NAM verwacht het resterende gas te winnen uit de betreffende gasvelden en hoe de eventuele risico's daarvan zoveel mogelijk worden beperkt. Daarnaast bevat het winningsplan informatie over de verwachte gasproductie van de betreffende gasvelden, een overzicht van het productiesysteem, de verwachte bodemdaling en de kans op aardbevingen, en de maatregelen die volgens de NAM daaruit voortvloeien voor de boven- en ondergrond.

Het winningsplan Westerveld betreft een wijziging van het vigerende winningsplan voor de bestaande gaswinning. De redenen voor de wijziging zijn: een (vernieuwde) seismische risicoanalyse, de stopzetting van de gasproductie uit de gasvelden Appelscha, Roden en Norg-Zuid, een actualisatie van productie- en bodemdalingsvoorspellingen en voorziene activiteiten om de productie in stand te houden.
De NAM verwacht dat de gaswinning op basis van het winningsplan Westerveld in 2023 beëindigd zal worden, met een uitloop tot in 2028 in geval van het hoge productiescenario. Gaswinning uit het Westerveld-systeem vindt al ruim dertig jaar plaats en bevindt zich thans in de eindfase.

2. Beleid gaswinning in Nederland

In de brief van 30 mei 2018 (Kamerstukken II 2017-18, 33 529, nr. 469) met betrekking tot gaswinning uit de kleine velden en energietransitie legt het kabinet de prioriteit bij een zo snel mogelijke transitie naar duurzame energie. Zolang dat nodig is om tegemoet te komen aan de (afnemende) Nederlandse aardgasvraag, wil het kabinet het aardgas uit de kleine velden winnen, waar en voor zover dit veilig kan. In de brief sluit het Kabinet aan bij het Energierapport 2015 en de Energieagenda van december 2016, waarin de 'lange termijn'-visie ten aanzien van de Nederlandse brandstofmix, inclusief de transitie naar een duurzame energievoorziening, is uiteengezet. Het in productie brengen van hernieuwbare energiebronnen maakt daar nadrukkelijk onderdeel van uit. Hoewel in de gebouwde omgeving stevig ingezet wordt op het geleidelijk uitfaseren van het gebruik van aardgas, speelt aardgas (als efficiënte energiedrager) komende decennia nog een essentiële rol in de Nederlandse energievoorziening.
Op dit moment is de Nederlandse energievoorziening nog voor meer dan 90% afhankelijk van fossiele brandstoffen (olie, gas, steenkool), waarbij aardgas voorziet in ruwweg 40% van onze primaire energiebehoefte. Van de fossiele brandstoffen is aardgas de schoonste brandstof, met de minste CO_2-uitstoot en dus het minst belastend voor het klimaat. In de transitie naar duurzaam is aardgas – voor het verwarmen van een groot deel van de huizen en het realiseren van een betrouwbare elektriciteitsvoorziening - de komende decennia nog steeds nodig. Wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen is het wenselijk dit uit de Nederlandse bodem te winnen. Nederland is dan minder afhankelijk van gasimport en de schonere winning in Nederland beperkt ook de met de winning samenhangende mondiale uitstoot van CO_2.

3. Voorgeschiedenis

3.1 Wijziging Mijnbouwwet

Met het per 1 januari 2017 in werking treden van de gewijzigde Mijnbouwwet (hierna: Mbw) is onder meer het toetsingskader van en de procedure om te komen tot een winningsplan gewijzigd.

De wijziging van de Mbw is allereerst het resultaat van de implementatie van de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (hierna: OVV) in zijn rapport over de aardbevingsrisco's in Groningen (Kamerstukken II 2014/15, 33 529, nr. 123) van 18 februari 2015. In de kabinetsreactie van 2 april 2015 (Kamerstukken II 2014/2015, 33 529, nr. 143) is aangegeven dat het kabinet alle aanbevelingen uit dit OVV-rapport zal overnemen.

Veiligheid
Een van de belangrijkste aanbevelingen uit het OVV-rapport richt zich op de veiligheid van burgers en infrastructurele werken. Deze aanbeveling heeft geleid tot een wijziging van de Mbw. Door deze wijziging is het belang van veiligheid en risico's voor omwonenden en het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken een grond om instemming geheel of gedeeltelijk te weigeren. Met het oog hierop dient in een winningsplan expliciet aandacht besteed te worden aan het belang van veiligheid en risico's voor omwonenden, gebouwen en infrastructuur. Dit gebeurt volgens een samen met Staatstoezicht op de Mijnen

(hierna: SodM) opgestelde methodiek[1]: de seismische risicoanalyse (SRA). Dit betekent dat de beoordeling van de gevolgen van aardbevingen niet langer wordt beperkt tot de "seismic hazard" (seismische dreiging), maar is uitgebreid naar het daadwerkelijke seismische risico (effecten voor omwonenden).

Burgerperspectief
Een ander belangrijk punt uit het OVV-rapport betreft het betrekken van de andere overheden bij de besluitvorming over mijnbouwactiviteiten en het hebben van meer aandacht voor het burgerperspectief. Ook deze aanbeveling heeft geleid tot een wijziging van de Mbw op verschillende onderdelen.

Concreet gaat het voor de instemmingsprocedure met het winningsplan om het adviesrecht van gemeenten, provincies en waterschappen. Naast de reeds bestaande wettelijke adviseurs SodM en de Technische commissie bodembescherming (hierna: Tcbb), worden op grond van de gewijzigde Mbw ook de provincie, gemeenten, waterschappen en de Mijnraad in de gelegenheid gesteld om advies te geven. Ook is bij een wijziging van het winningsplan in beginsel afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van toepassing verklaard (de uitgebreide procedure), tenzij het een wijziging van ondergeschikte aard betreft. bij de uitgebreide procedure bestaat de mogelijkheid van het indienen van zienswijzen. Op deze wijze is getracht het burgerperspectief nadrukkelijk mee te nemen in de besluitvorming.

Natuur en milieu
Tijdens de parlementaire behandeling van de implementatie van het OVV-rapport in de Mbw zijn naast het belang van veiligheid en risico's voor omwonenden en het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken, ook de gevolgen voor milieu en natuur door de wijziging van de Mbw toegevoegd aan het toetsingskader voor winningsplannen.

3.2 Procedure winningsplan Westerveld

De NAM heeft op 20 december 2013 een wijziging van het winningsplan Westerveld ingediend. Dit winningsplan heeft de NAM aangevuld op 27 mei 2014, waarna SodM op 15 september 2014 advies heeft uitgebracht aan de minister.

Voorafgaand aan de wijziging van de Mbw heeft de minister bij brief van 21 april 2015 (Kamerstukken II 2014/2015, 33529, nr. 146) aangegeven dat besluitvorming op de toentertijd ingediende (wijzigingen van) winnings- en opslagplannen op land aangehouden werd, totdat TNO een analyse had uitgevoerd over het seismische risico van alle kleine velden op land (het zogenoemde kleine veldenonderzoek, Kamerstukken II 2015/2016, 33529, nr. 275). TNO heeft daarnaast de veiligheidsrisico's voor de omgeving in kaart gebracht. In navolging van de kabinetsreactie op het OVV-rapport is verder, vooruitlopend op de inwerkingtreding van de betreffende wijziging van de Mbw, vanaf april 2015 de beleidslijn gevolgd om winningsplannen uit te breiden met een SRA waardoor er expliciet aandacht uitgaat in het winningsplan naar de risico's voor omwonenden, gebouwen en infrastructuur.

---

[1] "Methodiek voor risicoanalyse omtrent geïnduceerde bevingen door gaswinning", SodM, 1 februari 2016. Te vinden op www.rijksoverheid.nl.

De NAM heeft op 23 februari 2016 een herziene versie van het gewijzigd winningsplan Westerveld ingediend, waaraan een SRA is toegevoegd. Op 30 mei 2016 heeft de minister aan SodM gevraagd om deze nieuwe beoordeling van het seismische risico te toetsen en om na te gaan of de geactualiseerde tekst nog in lijn is met het eerdere advies van 15 september 2014. Het resultaat van deze beoordeling heeft SodM per brief van 12 juli 2016 kenbaar gemaakt aan de minister. In deze brief is geadviseerd om aanvullende gegevens op te vragen bij de NAM zodat een aantal stellingen in het winningsplan onderbouwd konden worden. Naar aanleiding van de brief van SodM en verder overleg met het ministerie, heeft de NAM op 11 september 2016 het definitief gewijzigd winningsplan Westerveld ingediend.
De in hoofdstuk 5 genoemde adviezen zien op dit definitief gewijzigd winningsplan.

Ook is conform de Mbw advies gevraagd op het winningsplan aan de Tcbb, provincies, gemeenten, waterschappen en de Mijnraad. Tevens is er een informatiebijeenkomst specifiek over het winningsplan Westerveld georganiseerd voor decentrale overheden d.d. 8 november 2016. Drie publieke informatiebijeenkomsten zijn gehouden op 22 mei 2017 in Ekehaar en op 23 en 24 mei 2017 in Assen.

Op verzoek van de minister heeft de NAM op 26 september 2017 nadere informatie overgelegd over natuur- en milieuaspecten. Op 25 oktober 2017 heeft de NAM de nadere onderbouwing van de SRA aan de minister gezonden. Op verzoek van de minister heeft het SodM TNO-AGE (hierna: TNO) gevraagd te verifiëren of de SRA, of de door de NAM in het winningsplan op basis van het mid-case productie scenario uitgerekende scores, ongewijzigd blijven voor de high-case productie scenario's (Kenmerk AGE 18-10.016, d.d. 20 februari 2018).

Met het per 1 januari 2017 in werking treden van de gewijzigde Mbw is er nu ook een wettelijke grondslag voor het in acht nemen van de aanbevelingen uit het OVV-rapport en is het toetsingskader en procedure om te komen tot een winningsplan gewijzigd. In dit besluit is het winningsplan dan ook getoetst aan het nieuwe toetsingskader.

In dit instemmingsbesluit is rekening gehouden met de zienswijzen die naar voren zijn gebracht tijdens de voorbereidingsprocedure van het ontwerp-instemmingsbesluit (zie paragraaf 4.2 en hoofdstuk 6). Voorts zij vermeld dat sommige passages uit het ontwerp-instemmingsbesluit naar andere paragrafen verplaatst zijn. In dit instemmingsbesluit is gekozen voor een andere hoofdstuk- en paragraafindeling dan in het ontwerp-instemmingsbesluit, voornamelijk in hoofdstuk 7, waarin de verschillende onderdelen van het toetsingskader (zie hoofdstuk 4.1) duidelijker naar voren komen in de paragrafen.

4. Juridisch kader

4.1 Mijnbouwregelgeving

Het winningsplan dient te worden getoetst aan de Mbw en de daarop gebaseerde regelgeving. De artikelen 34, 35 en 36 van de Mbw en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit (hierna: Mbb) vormen het juridisch kader waaraan het winningsplan wordt getoetst.

Alvorens op basis van de Mbw over te mogen gaan tot winning is, op grond van artikel 34, derde lid, van de Mbw, de instemming vereist van de minister van een winningsplan. Het winningsplan geeft concreet inzicht in de wijze waarop de winning wordt uitgevoerd en de effecten daarvan en dient te voldoen aan de eisen genoemd in artikel 35 van de Mbw. Artikel 24 Mbb bevat een aantal nadere eisen die aan een winningsplan worden gesteld. Het winningsplan dient onder meer een beschrijving te bevatten van de verwachte hoeveelheid aanwezige delfstoffen, de hoeveelheden jaarlijks te winnen delfstoffen, de bodembeweging ten gevolge van de winning en de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging.

Ter beoordeling of met het winningsplan kan worden ingestemd, wordt het winningsplan getoetst aan artikel 36, eerste lid, van de Mbw. De minister kan slechts geheel of gedeeltelijk instemming weigeren of daaraan voorschriften of beperkingen verbinden:

a. indien het in het winningsplan aangeduide gebied door de minister niet geschikt wordt geacht voor de in het winningsplan vermelde activiteit om reden van het belang van de veiligheid voor omwonenden of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan,
b. in het belang van het planmatig gebruik of beheer van delfstoffen, aardwarmte, andere natuurlijke rijkdommen, waaronder grondwater met het oog op de winning van drinkwater, of mogelijkheden tot het opslaan van stoffen,
c. indien nadelige gevolgen voor het milieu ontstaan, of
d. indien nadelige gevolgen voor de natuur worden veroorzaakt.

Artikel 36, tweede lid, van de Mbw bepaalt voorts dat de minister de instemming kan verlenen onder beperkingen of daaraan voorschriften kan verbinden, indien deze gerechtvaardigd worden door een grond als genoemd in artikel 36, eerste lid of, voor zover het belang van de veiligheid voor omwonende of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan daardoor niet op onaanvaardbare wijze wordt aangetast, door het belang van leveringszekerheid.

4.2 Voorbereidingsprocedure

Over het winningsplan is advies gevraagd aan SodM (artikel 127 van de Mbw), de Tcbb (artikel 35, tweede lid, van de Mbw), aan alle betrokken decentrale overheden (artikel 34, vijfde lid, van de Mbw) en de Mijnraad (artikel 105, derde lid, van de Mbw). Gelet op artikel 34, vierde lid, van de Mbw is dit besluit tot instemming met de wijziging van het winningsplan vervolgens voorbereid met toepassing van de uniforme openbare voorbereidingsprocedure als bedoeld in afdeling 3.4 van de Awb.

5. Adviezen naar aanleiding van de aanvraag

Over het winningsplan Westerveld hebben de volgende adviseurs, op verzoek van de minister, advies uitgebracht:

- SodM heeft bij brief van 13 oktober 2016 advies uitgebracht (kenmerk: 16152380). Voor de beoordeling van het winningsplan Westerveld heeft SodM advies gevraagd aan TNO voor de verificatie van de berekeningen op de onderdelen doelmatige winning, bodemdaling en de SRA. Op 20 februari 2017 heeft SodM de onderbouwing van de SRA geverifieerd; TNO heeft op 19 februari 2018 aanvullend de berekeningen voor de high case geverifieerd.
- de Tcbb heeft bij brief van 6 december 2016 advies uitgebracht (kenmerk: TCBB/16189114);

- Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen (hierna: de provincie Groningen) heeft bij brief van 10 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 2016-76.098/2/A.10, OM);
- Gedeputeerde Staten van de provincie Fryslân (hierna: de provincie Fryslân) heeft bij brief van 11 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 01378391);
- Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe (hierna: de provincie Drenthe) heeft bij brief van 17 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 3/3.3/2017000089);
- het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Leek (hierna: de gemeente Leek) heeft bij brief van 19 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 2017000013);
- het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Aa en Hunze (hierna: de gemeente Aa en Hunze) heeft bij brief van 17 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 163447);
- het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Noordenveld (hierna: de gemeente Noordenveld) heeft bij brief van 18 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: Z16/03588);
- het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Assen (hierna: de gemeente Assen) heeft bij brief van 17 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 2016-04865);
- het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Tynaarlo (hierna: de gemeente Tynaarlo) heeft bij brief van 10 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 2016/35584, 2017/223);
- het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Midden-Drenthe (hierna: de gemeente Midden-Drenthe) heeft bij brief van 19 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 777689);
- het bestuur van het waterschap Noorderzijlvest (hierna: het waterschap Noorderzijlvest) heeft bij brief van 13 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: Z/17/003896);
- het bestuur van Wetterskip Fryslân (hierna: Wetterskip Fryslân) heeft bij brief van 18 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: WFN1616221);
- het bestuur van het waterschap Hunze en Aa's (hierna: het waterschap Hunze en Aa's) heeft bij brief van 17 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: IN16-2078/17-0083);
- het bestuur van het waterschap Drents Overijsselse Delta (hierna: het waterschap Drents Overijsselse Delta) heeft bij brief van 16 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: Z/16/007757-12169);
- de Mijnraad heeft bij brief van 3 maart 2017 advies uitgebracht (kenmerk: MIJR/17035516).

In aanvulling op het winningsplan hebben de overige adviseurs de adviezen van SodM en de Tcbb ook ontvangen.

6. Procedure en zienswijzen

Dit besluit is met toepassing van de uniforme openbare voorbereidingsprocedure als bedoeld in afdeling 3.4 van de Awb voorbereid:

- op 4 mei 2017 is een kennisgeving met betrekking tot het ontwerp gepubliceerd in de Staatscourant; kennisgeving heeft ook plaatsgevonden in enkele huis-aan-huisbladen, regionale dagbladen en langs elektronische weg;
- op 8 mei 2017 is door de minister een ontwerp van het besluit aan de NAM gezonden;

- het ontwerp van het besluit heeft van 8 mei 2017 tot en met 19 juni 2017 ter inzage gelegen bij de gemeenten Leek, Ooststellingwerf, Aa en Hunze, Noordenveld, Assen, Tynaarlo en Midden-Drenthe en bij het ministerie van Economische Zaken;
- er zijn drie informatieavonden georganiseerd, op 22, 23 en 24 mei 2017, waarbij de mogelijkheid werd geboden mondeling zienswijze naar voren te brengen;
- tijdens de terinzagelegging van het ontwerp-instemmingsbesluit zijn 926 zienswijzen (waarvan 83 uniek) en 11 reacties van overheden ingebracht op het winningsplan. De zienswijzen en reacties zijn in de bijlage 'Nota van Antwoord wijziging winningsplan Westerveld' als bijlage bij dit besluit opgenomen, samen met de beantwoording van de minister.
- op 14 november 2018 is een kennisgeving met betrekking tot het instemmingsbesluit met de Nota van Antwoord op de zienswijzen gepubliceerd in de Staatscourant; kennisgeving heeft ook plaatsgevonden in enkele huis-aan-huisbladen, regionale dagbladen en langs elektronische weg;
- op 12 november 2018 is door de minister het besluit aan de NAM gezonden;
- het besluit met de Nota van Antwoord op de zienswijzen heeft van 15 november 2018 tot en met 27 december 2018 (Termijnenwet in verband met tweede kerstdag) ter inzage gelegen bij de gemeenten Leek, Ooststellingwerf, Aa en Hunze, Noordenveld, Assen, Tynaarlo en Midden-Drenthe en bij het ministerie van Economische Zaken en Klimaat;
- gedurende de periode van 16 november tot en met 27 december 2018 kan door belanghebbenden beroep worden ingesteld tegen het instemmingsbesluit bij de Afdeling bestuursrecht van de Raad van State.

7. Winningsplan op hoofdlijnen, adviezen, zienswijzen en beoordeling

Per onderwerp wordt op hoofdlijnen beschreven wat de NAM hierover in het winningsplan heeft opgenomen. Op grond van het advies van de adviseurs en de ingediende zienswijzen wordt een beoordeling gegeven, waarbij op basis van een integrale afweging beargumenteerd wordt of het advies is overgenomen of de zienswijzen hebben geleid tot een wijziging van het ontwerp-instemmingsbesluit dat ter inzage heeft gelegen.

7.1 Planmatig beheer

7.1.1. Winningsplan NAM

Algemeen

De in het winningsplan Westerveld opgenomen gasvelden (ook wel aangeduid als het Westerveld-systeem) hebben uiteenlopende reservoirkarakteristieken. Op basis hiervan onderkent de NAM verschillende productieprofielen, waaronder een mid case en een high case.

In het winningsplan geeft de NAM een overzicht van de nog door de NAM verwachte productievolumes per voorkomen in miljoen Nm^3.
De NAM schat het resterende nog te winnen gasvolume in het Westerveld-systeem op circa 1,3 miljard Nm^3 (mid case) tot circa 3,5 miljard Nm^3 (high case). De NAM verwacht dat de productie van de velden in het Westerveld-systeem tot in het jaar 2023 zal voortduren in het meest waarschijnlijke productiescenario (mid

case) en tot in het jaar 2028 in het hoge, optimistische productiescenario (high case). Doordat de velden bijna leeg zijn, is de onzekerheidsmarge met betrekking tot de precieze einddatum van de productie aanzienlijk.

Zuur- en hydraulische stimulatie
De NAM vermeldt dat zij kortdurende zuur- en hydraulische stimulatie kan gaan toepassen om de productiviteit van een slecht producerende put te verbeteren. De kans op bodembeweging als gevolg van deze stimulatiebehandelingen wordt als verwaarloosbaar ingeschat. Indien de NAM in de toekomst concrete plannen heeft om een put te gaan stimuleren zal zij een locatie-specifieke risicoanalyse uitvoeren en deze opnemen in het werkveiligheidsplan voor putwerkzaamheden.

7.1.2. Adviezen en zienswijzen

Algemeen
Advies SodM
TNO constateert dat de variërende reservoirkwaliteit en de waterproductie in de diverse velden een grote invloed hebben op de winningspercentages. De nog te winnen gasvolumes komen voornamelijk uit de velden Eleveld (nog ca. 700 miljoen Nm^3) en Vries-Zuid (nog ca. 400 miljoen Nm^3). De NAM bestudeert de mogelijkheden om de productie van een aantal velden te verhogen. Hieronder vallen de drie velden Zevenhuizen-West, Assen-Zuid en Witten. TNO is van mening dat de winning doelmatig is, gezien de reservoirkwaliteit en het productiegedrag van de betrokken velden. Verder vindt TNO dat de NAM voldoende initiatieven onderneemt om de productie te optimaliseren. SodM onderschrijft de conclusie van TNO en vindt de winning van de diverse gasvelden in overeenstemming met de principes van planmatig beheer.

Gezamenlijk advies decentrale overheden
De decentrale overheden verzoeken de minister om inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid.

Zienswijzen
De zienswijzen zijn samengevat in de Nota van Antwoord die als bijlage bij dit besluit is opgenomen, onder punt 1.

Zuur- en hydraulische stimulatie
Advies SodM
SodM kan de uitspraak van de NAM ten aanzien van het veiligheidsrisico en het risico op schade niet verifiëren omdat het winningsplan onvoldoende onderbouwing bevat. SodM adviseert om, vooruitlopend op de wijziging van de Mbw en Mbr, een voorwaarde op te nemen in het instemmingsbesluit met het winningsplan waarin wordt voorgeschreven dat de NAM uiterlijk vier weken vóór aanvang van de zuur- en/of hydraulische stimulatie (hierna: hydraulische stimulatie zowel met zuren (acid-frack) als met chemicaliën (proppant-frack)), ten genoegen van de Inspecteur-generaal der Mijnen, een locatie-specifieke risicoanalyse indient.

Advies Tcbb
Ook de Tcbb onderschrijft het advies van SodM om voorafgaand aan de eventuele toepassing van zuur- en hydraulische reservoirstimulatie een risicoanalyse uit te voeren, alsmede de eis op te nemen om alvorens reservoirstimulatie toe te passen seismisch meetinstrumentarium boven of nabij het te stimuleren voorkomen te plaatsen en in werking te hebben.

Gezamenlijk advies decentrale overheden
De decentrale overheden adviseren om geen technieken zoals zuurstimulatie en fracken toe te staan. Deze technieken zijn namelijk omstreden vanwege de mogelijke gevolgen. De kans op deze mogelijke gevolgen willen zij geheel uitsluiten. De decentrale overheden adviseren om te zijner tijd bij een dergelijke beslissing ook lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe een stem in deze afweging te geven met bijbehorende beroepsmogelijkheid.

Zienswijzen
De zienswijzen zijn samengevat in de Nota van Antwoord die als bijlage bij dit besluit is opgenomen, onder punt 1.

7.1.3. Beoordeling planmatig beheer

Algemeen
Bij planmatig gebruik en beheer dient er sprake te zijn van een efficiënte winning van de delfstof, waarbij de wijze waarop, het tempo waarmee en de hoeveelheid te winnen delfstof van belang is. De beoordeling draait vooral om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het gasveld. Daarnaast dient een andere gebruiksvorm van de ondergrond door de gaswinning niet ongewenst onmogelijk gemaakt te worden.
SodM heeft het winningsplan Westerveld volgens de gebruikelijke methode getoetst op planmatig beheer en concludeert dat de winning van de diverse velden in overeenstemming is met de principes van planmatig beheer. Tevens zijn geen andere gebruiksvormen van de ondergrond voorzien. Gelet hierop concludeert de minister dat de winning in overeenstemming met de principes van planmatig gebruik en beheer van de ondergrond plaatsvindt. De minister merkt daarbij op dat de NAM in het winningsplan een schatting heeft gemaakt van het volume dat per gasveld nog zou kunnen worden gewonnen. Daarbij heeft de NAM tevens een verwachting gemaakt van de mogelijke jaarlijkse productie waarbij de NAM uitdrukkelijk niet uitsluit dat de productie kan uitlopen tot uiterlijk eind 2028.

De minister neemt in zijn overweging mee dat de figuur van het winningsplan in 2003 in de Mijnbouwwet is geïntroduceerd en ertoe diende om de productie uit een gasveld te optimaliseren én inzichtelijk te krijgen wat de verwachte bodembeweging is en de daarmee samenhangende risico's. De uitdrukkelijke voorwaarde dat er geen onveilige situaties mogen ontstaan als gevolg van bodembeweging, was en is een belangrijk afwegingscriterium voor de instemming van de minister met een winningsplan. Om te kunnen beoordelen of enerzijds wel naar een maximale productie gestreefd wordt en anderzijds de bodembeweging niet tot onveilige situaties leidt, is in artikel 35 van de Mijnbouwwet en in artikel 24 (of in voorkomend geval artikel 25) van het Mijnbouwbesluit vastgelegd welke gegevens daarvoor opgenomen moeten worden in het winningsplan. Het productievolume per jaar en het aantal jaren dat de mijnbouwbedrijf nodig denkt te hebben om het gas uit het gasveld te winnen, zijn voorbeelden van de gevraagde gegevens. Deze gegevens op zichzelf zijn niet de primair te beoordelen onderdelen maar worden gezien als parameters in de berekening van de bodembeweging en de daarmee samenhangende risico's.

De NAM heeft per gasveld een inschatting gemaakt van het volume dat nog gewonnen kan worden, alsmede per voorkomen het aantal jaren opgegeven dat NAM nodig denkt te hebben om het gas uit het gasveld te winnen. In het winningsplan beschrijft de NAM eveneens dat de verwachte einddatum van de productie uit het Westerveld-systeem gesteld is op 2023, maar kan uitlopen tot 2028.
Hieruit concludeert de minister dat de verwachte productieduur per voorkomen een onzekerheidsmarge heeft van maximaal 5 jaar met als uiterste einddatum 2028. In onderstaande tabel is aangegeven hoe dit is beoordeeld per voorkomen.

Gasveld	Totaal nog max. te produceren in miljoen Nm³ (high case)	Productieduur tot uiterlijk 31 december van het jaar
Assen	94	2023
Assen-Zuid	66	2024
Een	51	2023
Eleveld	2072	2028
Vries-Noord	196	2028
Vries-Centraal	308	2028
Vries-Zuid	563	2028
Witten	43	2025
Witterdiep	15	2025
Zevenhuizen	8	2021
Zevenhuizen-West	108	2026

Tabel 1. maximaal volume en uiterste productiedatum per gasveld

De minister merkt volledigheidshalve op dat de instemming die met dit instemmingsbesluit wordt verleend, reikt tot de in tabel 1 gegeven maximale productie per gasveld en de in de tabel gegeven productieduur.

Kaders doelmatigheid
De decentrale overheden verzoeken de minister om inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid. In deze paragraaf onder de kop 'algemeen' is aangegeven wat de beoordeling van planmatig beheer inhoudt. Hieruit blijkt dat de beoordeling van de doelmatigheid van de gaswinning vooral draait om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir. Zaken die hierbij een belangrijke rol spelen zijn onder andere de hoeveelheid gas die oorspronkelijk aanwezig is in het reservoir (GIIP), het soort reservoir en de permeabiliteit ervan.

Zuur- en hydraulische stimulatie
De minister stelt vast dat op basis van artikel 35, eerste lid, onderdelen c, f en g, van de Mbw de toepassing en de risico's van hydraulische stimulatie, zowel met zuren (acid-frack) als met chemicaliën (proppant-frack), dienen te zijn beschreven in het winningsplan. Het voorliggende winningsplan Westerveld geeft onvoldoende beschrijving van de wijze waarop de eventuele zuur- en hydraulische stimulatie zal plaatsvinden en de risico's daarvan. Gelet hierop kan de minister geen instemming verlenen met het winningsplan voor zover dat de toepassing van zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk maakt. Dit is in artikel 1 van dit instemmingsbesluit verwoord.
Wanneer de NAM voornemens is alsnog zuur- en hydraulische stimulatie toe te passen in één of meerdere gasvelden van het Westerveld-systeem, kan de

gaswinning niet worden voortgezet op basis van dit winningsplan, maar zal het winningsplan gewijzigd moeten worden. Over dat gewijzigd winningsplan zal dan opnieuw besluitvorming plaats dienen te vinden.

Overigens merkt de minister op dat de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie bij conventionele olie- en gaswinning, anders dan de decentrale overheden stellen, geen omstreden methode is. SodM heeft een inventarisatie uitgevoerd van frackwerkzaamheden en de scenario's waarbij frackwerkzaamheden kunnen leiden tot negatieve consequenties voor mens en milieu. SodM komt daarin tot de conclusie dat, voor zover bekend bij SodM, er als gevolg van tot nu toe gedane frackwerkzaamheden in Nederland (ruim 200 op land), geen nadelige gevolgen voor mens en milieu zijn opgetreden (Kamerstukken II 2015/2016, 32849, nr. 46).

Zienswijzen
De zienswijzen zijn samengevat en beoordeeld onder punt 1 van de Nota van Antwoord die als bijlage bij dit besluit is opgenomen. De zienswijzen over planmatig beheer hebben niet geleid tot aanpassing van het instemmingsbesluit.

7.2 Bodemdaling

7.2.1. Winningsplan NAM

In onderdeel C2, pagina 22 van het winningsplan, geeft de NAM de verwachte bodemdaling, veroorzaakt door de gaswinning (tussen 2016 en 2023) uit het Westerveld-systeem. De verwachte bodemdaling voor ieder individueel voorkomen wordt geschat op minder dan 2 cm.
Ook geeft de NAM in het winningsplan een prognose van de totale bodemdaling als gevolg van de gaswinning uit het Westerveld-systeem en de omliggende voorkomens (waaronder het Groningenveld in het noordoosten) voor 2025.
De verwachte totale bodemdaling als gevolg van gaswinning in 2025 ligt tussen 2 cm (Een) en 10 cm (Vries-Noord).
Daarnaast heeft de NAM in het winningsplan weergegeven de verwachte eindsituatie in 2080 van de totale bodemdaling als gevolg van de gaswinning uit het Westerveld-systeem en de omliggende voorkomens. De totale bodemdaling door gaswinning in 2080 ligt tussen 2 cm (Een) en 12 cm (Vries-Noord).

7.2.2. Adviezen en zienswijzen

Advies SodM
De NAM heeft in 2013 een bodemdalingsmeting uitgevoerd in het winningsgebied van het Westerveld-systeem. Het resultaat van deze meting heeft de NAM weergegeven in figuur C1 van het winningsplan. Het bodemdalingsmodel heeft de NAM geactualiseerd met de meest recente reservoirparameters, productieprofielen en geijkt aan de bodemdalingsmetingen tussen 1975 en 2013. Met dit geactualiseerde en geverifieerde model heeft de NAM een prognose van de te verwachten bodemdaling tot het jaar 2025 (Figuur C4, einde van de winning) en het jaar 2080 (Figuur C5, verwachte eindsituatie) gemaakt. De nog te verwachten bodemdaling in de periode 2016 tot 2023, veroorzaakt door de resterende productie uit het Westerveld-systeem, wordt door de NAM geschat op minder dan 2 cm. Hiervoor heeft de NAM de onzekerheden in het gedrag van de aquifers (watervoerende lagen) in haar analyse meegenomen.
TNO kan zich voor het mid case scenario vinden in de resultaten en onderschrijft deze waarden als de onzekerheid in de compactiecoëfficiënt niet wordt meegenomen. TNO heeft voor de bepaling van haar 'worst case' scenario de onzekerheid in de compactiecoëfficiënt gecombineerd met het High case scenario. In dit

geval bedraagt de maximale nog te verwachten bodemdaling tot het einde van de winningsperiode voor het veld Zevenhuizen minder dan 3 cm en voor alle overige velden uit het winningsplan minder dan 2 cm.
Op basis van de verificatie door TNO onderschrijft SodM de bodemdalingsanalyses in het winningsplan. SodM is het eens met de NAM dat het effect van de resterende bodemdaling gering zal zijn en dat in principe geen extra maatregelen, zoals uitbreiding van het seismisch monitoringssysteem noodzakelijk zijn.

Advies Tcbb
De Tcbb concludeert dat het aannemelijk is dat de bodemdaling in het diepste punt van de bodemdalingskom van de voorkomens Assen, Assen-Zuid, Een, Eleveld, Vries-Noord, Vries-Centraal, Vries-Zuid, Witten, Witterdiep, Zevenhuizen en Zevenhuizen-West in de periode tussen 2016 en 2023 niet meer dan 2-3 cm bedraagt.

Gezamenlijk advies decentrale overheden
De decentrale overheden stellen dat de NAM de bodemdalingscomponent die het gevolg is van het leegproduceren van het gasveld Norg (na beëindiging van de gasopslag Norg) weer moet opnemen in de bodemdalingsprognose voor de jaren 2050 en 2080. Het beëindigen en leeg produceren van de gasopslag Norg zal volgens de NAM in de toekomst tot een additionele 10 cm bodemdaling leiden. Deze component is verdwenen uit de huidige set prognoses omdat de NAM er vanuit gaat dat de gasopslag tot 2080 in gebruik zal blijven. Gezien de grote onzekerheden die er momenteel heersen omtrent de aard van onze toekomstige energievoorziening vinden de decentrale overheden dit niet terecht. Zij achten het zinvol op voorhand te weten welke additionele daling in het gebied (op mogelijk kortere termijn dan verwacht door de NAM) nog verdisconteerd moet gaan worden.

De decentrale overheden verzoeken om in het instemmingsbesluit op te nemen dat als de NAM het High case scenario overschrijdt, de NAM dan een nieuw winningsplan moet indienen waarover dan opnieuw besloten moet worden.

Advies waterschap Drents Overijsselse Delta
De verwachte bodemdaling is berekend op basis van de mid case en zal maximaal 2 cm bedragen in het beheergebied van het waterschap. Om maximaal rekening te kunnen houden met de gevolgen voor de objecten van het waterschap en het watersysteem, adviseert het waterschap om ook de bodemdaling voor de High case in beeld te brengen.

Advies van de Mijnraad
De Mijnraad merkt op dat het winningsplan een bijzondere context kent. Allereerst is er het Groningenveld; de bodemdaling ten gevolge van de gaswinning uit het Groningenveld overtreft op veel locaties de effecten van de gaswinning uit de velden van het winningsplan Westerveld. Daarnaast is er de gasopslag Norg; mocht het gasveld Norg ooit leeggeproduceerd worden, dan heeft ook dat bodemdalingseffecten bovenop de effecten van het winningsplan Westerveld.
De velden van het winningsplan Westerveld zelf zijn daarentegen al geruime tijd in productie. Sommige velden zijn al uitgeproduceerd, sommige zullen alleen in het meest optimistische scenario nog produceren. De totale hoeveelheid nog te winnen gas is daarmee beperkt (tot eind 2015 is er 25,2 miljard Nm^3 gewonnen, in dit winningsplan komt daar in het meest waarschijnlijke productiescenario nog 1,3 miljard Nm^3 bij, in het optimistische productiescenario nog 3,5 miljard Nm^3).
Het winningsplan Westerveld moet gelezen worden in deze context.

Zienswijzen
De zienswijzen over bodemdaling zijn samengevat in de Nota van Antwoord die als bijlage bij dit besluit is opgenomen, onder punt 2.

7.2.3. Beoordeling bodemdaling

Bodemdalingscomponent gasopslag Norg
De decentrale overheden stellen dat de NAM de bodemdalingscomponent die het gevolg is van het, na beëindigen van de gasopslag Norg, leegproduceren van het gasveld Norg, weer moet opnemen in de bodemdalingsprognose voor de jaren 2050 en 2080. Reden hiervoor is dat het tijdpad van de energietransitie onzeker is, dat de gasopslag Norg mogelijk eerder gesloten wordt dan het door de NAM genoemde jaar 2080 en dat decentrale overheden graag vroegtijdig rekening willen houden met de bodemdaling die samenhangt met het leegproduceren van het gasveld Norg.
Momenteel is de actualisatie van het opslagplan Norg eveneens in behandeling. Dit opslagplan bevat een actualisatie van productie- en bodemdalingsvoorspellingen. De productie van het zogenaamde kussengas is niet aangevraagd. De gevolgen die daaruit zouden kunnen voortvloeien worden daarom nu niet bij dit instemmingsbesluit betrokken. Indien de eventuele productie van het kussengas gevolgen zou hebben voor de regio waarin de gasvelden Westerveld zijn gelegen, maken deze gevolgen onderdeel uit van de afweging van dat winningsplan.
Uit het opslagplan Norg, zoals dat is ingediend, volgt dat nog een bodemdaling wordt verwacht van maximaal 4 cm. De bodemdalingscontour van strekt zich niet uit over de bodemdalingscontouren van de gasvelden van het Westerveld systeem.
Voor meer informatie over de verwachte bodemdaling van de gasopslag Norg verwijst de minister naar het opslagplan Norg.

Nieuw winningsplan bij overschrijding high case productiescenario
De decentrale overheden verzoeken om in het instemmingsbesluit op te nemen dat als de NAM het High case productiescenario overschrijdt, de NAM dan een nieuw winningsplan moet indienen waarover dan opnieuw besloten moet worden. De instemming met het winningsplan beperkt zich tot de reikwijdte van het winningsplan. Voor het winningsplan Westerveld betekent dit dat de instemming geldt voor de mid case en high case productiescenario's. Mocht de NAM mogelijkheden zien om meer te produceren dan als totale winning voor het betreffende gasveld is aangegeven in het High case productiescenario, dan moet de NAM op grond van de wet opnieuw een aanvraag indienen tot het verkrijgen van instemming voor een wijziging van winningsplan.

Verwachte bodemdaling voor high case productiescenario
Het waterschap Drents Overijsselse Delta stelt dat de verwachte bodemdaling door de NAM is berekend op basis van de mid case en vraagt de minister om ook de bodemdaling voor het High case productiescenario in beeld te brengen.
Zoals aangegeven in het advies van SodM heeft TNO bij haar analyse van het winningsplan voor de bepaling van het "worst case"-scenario de onzekerheid in de compactiecoëfficiënt gecombineerd met het High case-productiescenario. Daaruit volgt dat de maximale nog te verwachten bodemdaling tot het einde van de winningsperiode voor het veld Zevenhuizen minder dan 3 cm en voor alle overige velden uit het winningsplan minder dan 2 cm bedraagt. Het advies van het waterschap om ook de bodemdaling voor de High case in beeld te brengen, is dus al ingewilligd door TNO.

Zienswijzen
De zienswijzen over bodemdaling zijn samengevat en beoordeeld in onder punt 2 van de Nota van Antwoord die als bijlage bij dit besluit is opgenomen. Deze zienswijzen hebben geleid tot aanpassing van de overwegingen in het instemmingsbesluit.

Conclusie
De minister stelt vast, op basis van het advies van SodM, dat het aannemelijk is dat de bodemdaling in het diepste punt van de bodemdalingskom van de elf gasvelden zoals opgenomen in het winningsplan Westerveld, in de periode tussen 2016 en 2023, niet meer bedraagt dan 2-3 cm.

7.3 Bodemtrilling

7.3.1. Winningsplan NAM

De NAM heeft een SRA gemaakt voor de gaswinning uit de elf gasvelden zoals opgenomen in het winningsplan. Hiervoor heeft de NAM gebruik gemaakt van de leidraad "Methodiek voor risicoanalyse omtrent geïnduceerde bevingen door gaswinning" (bijlage bij Kamerstukken II 2015/2016, 33529, nr. 275).
De gasvelden Assen-Zuid, Witten en Zevenhuizen-West zullen volgens het verwachte mid case scenario niet produceren, waardoor er geen drukdaling zal plaatsvinden. De NAM verwacht in het High case productiescenario voor deze velden dat de drukdaling gering zal zijn, waarmee de kans op seismiciteit voor dit scenario "verwaarloosbaar" is. Volgens de methodiek is verdere analyse (Stap 2 van de SRA) voor deze velden niet nodig.
Voor het beoordelen van het seismische risico voor de gasvelden Eleveld, Assen, Een, Vries-Noord, Vries-Centraal, Vries-Zuid, Witterdiep en Zevenhuizen, is het wel nodig om de risicomatrix te gebruiken (Stap 2 van de SRA). Uit de analyse van de NAM volgt – na het plotten van de uitkomsten in de risicomatrix - dat alle gasvelden in de laagste seismische risicogroep vallen (categorie I).

7.3.2. Adviezen en zienswijzen

Advies SodM
TNO heeft op verzoek van SodM het seismisch risico geverifieerd dat door de NAM voor de gasvelden zoals opgenomen in het winningsplan in kaart is gebracht.

Voor de (in het mid case scenario niet-producerende) gasvelden Assen-Zuid, Witten en Zevenhuizen-West kan TNO zich vinden in de SRA van de NAM. Mocht de productie uit deze velden in de toekomst het High case scenario overschrijden, dan adviseert TNO om de SRA voor deze velden opnieuw uit te voeren. SodM onderschrijft de analyse van TNO ten aanzien van deze velden. SodM adviseert om bij overschrijding van de productie in het High case productiescenario van de velden Assen-Zuid, Witten en Zevenhuizen-West, de NAM de SRA te laten actualiseren en een wijziging van het winningsplan in te laten dienen.

Voor het beoordelen van het seismische risico voor de overige gasvelden uit het winningsplan Westerveld (Eleveld, Assen, Een, Vries-Noord, Vries-Centraal, Vries-Zuid, Witterdiep en Zevenhuizen) is het nodig om de risicomatrix te gebruiken (Stap 2 van de SRA). TNO constateert dat de risicoanalyse is uitgevoerd volgens de SRA-leidraad en kan zich vinden in de toedeling tot de laagste risicogroep (categorie I). SodM onderschrijft de analyse van TNO, met de aanvulling dat de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid dicht bij de grens met categorie II liggen. Voor categorie I geldt dat seismisch monitoren met het bestaande KNMI

netwerk volstaat. Het huidige KNMI-monitoringsnetwerk kan aardbevingen met een magnitude van 1,5 en groter lokaliseren. De NAM geeft aan dat zij bereid is aanvullende metingen te doen.

SodM stelt vast dat er in het gasveld Eleveld historisch gezien en nog in het recente verleden, veelvuldig bevingen zijn opgetreden. De zwaarste daarvan (magnitude groter dan 2,0) zijn in de omgeving duidelijk gevoeld en hebben tot schademeldingen geleid. Daarnaast wordt de productie uit het bevende voorkomen Vries-Zuid (maximale gemeten magnitude 1,5) door middel van de put Vries-10 weer opgestart.

SodM adviseert om de NAM in de omgeving van de Eleveld- en Vries-Zuid-gasvelden, aanvullende monitoring te laten uitvoeren in de vorm van het plaatsen van enkele versnellingsopnemers. Daarnaast adviseert SodM om de NAM een risicobeheerssysteem voor de bevende voorkomens uit dit winningsplan te laten opstellen en implementeren.

Advies Tcbb
De Tcbb merkt op dat uit de nog uit te voeren onderzoeken inzake het Groningen-veld mogelijk kan blijken dat ook voor sommige kleinere velden de grens van magnitude 3,9 op de schaal van Richter kan worden overschreden. Als er ook voor het winningsplan Westerveld redenen blijken te zijn om de Mmax van 3,9 te herzien, dan zal de NAM het winningsplan hiervoor moeten wijzigen.
De Tcbb concludeert dat de SRA is uitgevoerd volgens de SRA-leidraad, en onderschrijft de indeling in categorie I van de velden die reeds bevingen hebben vertoond. Op grond hiervan heeft de Tcbb geen bezwaar om onder voorwaarden in te stemmen met het winningsplan Westerveld.
De Tcbb adviseert om aan de instemming de voorwaarden te verbinden zoals door SodM geadviseerd.

Gezamenlijk advies decentrale overheden
De decentrale overheden constateren dat de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid dicht liggen bij de grens met risicocategorie II. De decentrale overheden vinden het een goede zaak dat SodM om die reden adviseert om voor deze velden enkele aanvullende maatregelen te nemen. Het gaat dan om het ontwikkelen van een risicobeheerssysteem dat is bedoeld om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. De decentrale overheden vinden dat een risicobeheerssysteem een voorwaarde moet zijn van de eventueel door de minister te verlenen instemming. Daarbij dienen de parameters en randvoorwaarden die de NAM hanteert in dit risicobeheerssysteem goed te zijn onderbouwd alvorens dit systeem wordt goedgekeurd.

De decentrale overheden adviseren vanwege de onduidelijkheden rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit.

De decentrale overheden verzoeken om in het instemmingsbesluit aandacht te besteden aan de productiesnelheid uit de verschillende gasvelden. Er lijkt door de NAM bij de bepaling van de productiescenario's geen rekening te zijn gehouden met de relatie snelheid drukdaling versus bodemtrilling.
De decentrale overheden stellen dat de uitgevoerde SRA-berekening ten onrechte geen rekening houdt met de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen en ook niet

met de correcte bevolkingsdichtheid van het stedelijk gebied rond het gasveld Eleveld. Geadviseerd wordt om dit te herstellen.

Advies van de Mijnraad
De Mijnraad geeft aan dat in het gasveld Eleveld veelvuldig bevingen zijn opgetreden, soms met een magnitude groter dan twee, met schademeldingen als gevolg. De productie uit het gasveld Vries-Zuid wordt weer opgestart, terwijl ook hier bevingen zijn opgetreden (maximale gemeten magnitude 1,5).
In de SRA blijken beide velden desondanks in de laagste categorie (I) te vallen, zij het dicht bij de grens met categorie II. SodM adviseert om de NAM in de omgeving van de Eleveld- en Vries-Zuid-gasvelden aanvullende monitoring te laten uitvoeren door het plaatsen van enkele versnellingsmeters en om de NAM een risicobeheerssysteem voor de bevende voorkomens uit dit winningsplan te laten opstellen en implementeren. De Mijnraad onderschrijft deze aanbevelingen van SodM.

Zienswijzen
De zienswijzen over bodemtrilling zijn samengevat in de Nota van Antwoord die als bijlage bij dit besluit is opgenomen, onder punt 3.

7.3.3. Beoordeling bodemtrilling

Algemeen
Gasvelden kunnen in het kader van de seismische risicoanalyse (SRA) geclassificeerd worden in drie risicocategorieën: categorie I, categorie II en categorie III. Hierbij is het risico op schade door een beving in risicocategorie I kleiner dan in risicocategorie II en in risicocategorie II weer kleiner dan in risicocategorie III. De risicocategorie wordt bepaald door de combinatie van scores op zowel ondergrondse (kans op optreden) en bovengrondse factoren (mogelijk effect van een beving) die de hoogte van het risico (kans x effect) kunnen beïnvloeden. Om die reden is er geen algemene duiding per risicocategorie te geven. Een veld kan hierdoor bijvoorbeeld in categorie II uitkomen doordat of de kans op sterkere grondbeweging groter is, of omdat er veel kwetsbare gebouwen of industrie in de omgeving is, of door een combinatie van gemiddelde ondergrondse en bovengrondse factoren.
De minister stelt op basis van het advies van SodM, daarbij geadviseerd door TNO, vast dat de NAM voor het winningsplan Westerveld de SRA heeft uitgevoerd volgens de SRA-leidraad en dat SodM zich kan vinden in de toedeling tot de laagste risicogroep (categorie I).

Actualisering SRA bij overschrijding High case productiescenario
SodM adviseert om bij overschrijding van de productie in het High case productiescenario van de velden Assen-Zuid, Witten en Zevenhuizen-West, de NAM de SRA te laten actualiseren en een wijziging van het winningsplan in te laten dienen.
Dit advies wordt door de minister onderschreven. Aangezien de NAM in dat geval uitgaat boven het productieniveau van het winningsplan waaraan instemming is verleend, dient op dat moment door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan (inclusief een actualisering van de SRA) in procedure te worden gebracht. De minister zal dan beoordelen of met dit gewijzigd winningsplan kan worden ingestemd. Aangezien dit reeds volgt uit de wet is het niet nodig om dit advies van SodM als voorschrift op te nemen in dit instemmingsbesluit.

Aanvullende monitoring voor bevende voorkomens
SodM adviseert om de NAM in de omgeving van de Eleveld en Vries-Zuid gasvelden, aanvullende monitoring te laten uitvoeren in de vorm van het plaatsen

van enkele versnellingsopnemers. Dit om in deze omgeving de grondbewegingen aan het oppervlak te registreren die schade aan bouwwerken kan veroorzaken. Deze registratie dient zodanig plaats te vinden dat de beoordeling van het causale verband tussen een geïnduceerde beving door de gaswinning en gebouwschade hierdoor wordt vereenvoudigd en beter kan worden aangetoond. De Tcbb, de decentrale overheden en de Mijnraad sluiten zich hierbij aan. Dit advies is als voorschrift overgenomen in dit instemmingsbesluit (artikel 3).

Risicobeheerssysteem voor bevende voorkomens
Daarnaast adviseert SodM om de NAM een risicobeheerssysteem voor de bevende voorkomens uit dit winningsplan te laten opstellen en implementeren. De Tcbb, de decentrale overheden en de Mijnraad sluiten zich hierbij aan.
Het doel van een risicobeheerssysteem is om vast te leggen welke handelingen de NAM gaat verrichten indien zich een beving heeft voorgedaan.
Het gaat daarbij om de volgende vragen:

a. Welke stappen worden gezet als sprake is van een aardbeving door gaswinning. Hierbij dient onder meer gedacht te worden aan het opstellen van een bellijst.
b. Welke situaties geven aanleiding voor het nemen van een mitigerende actie.
c. Op welke manier wordt met de omgeving en belanghebbenden gecommuniceerd na registratie van een aardbeving.

De minister acht een dergelijk risicobeheerssysteem goed voor een zorgvuldige uitvoering van deze winning en neemt een daartoe strekkend voorschrift op (artikel 4).

Mogelijke uitkomst onderzoeken Groningenveld
De Tcbb merkt op dat uit de nog uit te voeren onderzoeken inzake het Groningenveld mogelijk kan blijken dat ook voor sommige kleinere velden de grens van magnitude 3,9 op de schaal van Richter kan worden overschreden. Mocht dit voor dit voor de winning op basis van het winningsplan Westerveld het geval blijken te zijn, dan zal de NAM de winning niet kunnen voortzetten zonder het winningsplan te wijzigen.
In het winningsplan is thans conform de door SodM opgestelde richtlijn voor de SRA de maximale magnitude berekend. Deze berekende maximale magnitude ligt lager dan 3,9 op de schaal van Richter en op basis van deze magnitude is in dit besluit beoordeeld dat ingestemd kan worden met het gewijzigde winningsplan.

Terughoudendheid bij verbinden conclusies aan berekende seismische activiteit
In het winningsplan Westerveld is door de NAM een SRA opgenomen. Deze is vervolgens getoetst door onder andere SodM en de Tcbb. Daarbij is nadrukkelijk rekening gehouden met onzekerheidsmarges die inherent zijn aan dit soort analyses. Dit heeft de informatie opgeleverd op basis waarvan besluitvorming kan plaatsvinden. Mocht in de toekomst blijken dat de bodemdaling of seismische risicoanalyse afwijkt van de prognose zoals beschreven in het winningsplan, of als voorzien wordt dat de cumulatieve productie uit een voorkomen gaat uitkomen boven de prognose van de maximale cumulatieve productie zoals in het winningsplan beschreven, dan dient de NAM hiervoor opnieuw een wijziging van het winningsplan in te dienen, waarover dan opnieuw besluitvorming dient plaats te vinden.

Relatie drukdalingssnelheid - bodemtrilling
De decentrale overheden geven aan dat het lijkt alsof door de NAM bij de bepaling van de productiescenario's geen rekening is gehouden met de relatie tussen de drukdalingssnelheid versus de bodemtrilling.
De relatie tussen de snelheid van drukdaling in de gasvelden en de bodemtrilling is in het winningsplan inderdaad niet meegenomen. Voor het uitvoeren van de SRA en het, voor elk van de gasvelden afzonderlijk, bepalen van de waarde voor de realistisch sterkste beving (Mmax) is deze drukdalingssnelheid ook niet nodig. In de SRA wordt voor de drukdaling uitsluitend gerekend met de verhouding tussen het drukverschil en de initiële druk in het gasveld. Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveld-systeem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid. Er is dan ook geen aanleiding om in het instemmingsbesluit een voorschrift te verbinden over de productiesnelheid uit de verschillende gasvelden.

Tekortkomingen in de seismische risicoanalyse
De decentrale overheden stellen dat de uitgevoerde SRA-berekening ten onrechte geen rekening houdt met de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen en ook niet met de correcte bevolkingsdichtheid van het stedelijk gebied rond het gasveld Eleveld. Geadviseerd wordt om dit te herstellen.
De NAM heeft de SRA opgesteld volgens de daarvoor geldende SRA-leidraad. Het invullen van de juiste bevolkingsdichtheid maakt daar onderdeel van uit. Deze SRA is getoetst en goed bevonden door SodM en TNO. De SRA-leidraad houdt, mede vanwege het feit dat toekomstige ontwikkelingen vaak nog aan verandering onderhevig kunnen zijn, geen rekening met toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen.
Overigens hebben SodM, Tcbb en de Mijnraad, hoewel het winningsplan Westerveld is ingedeeld in risicocategorie I, enkele maatregelen voorgeschreven die normaal gesproken uitsluitend gelden voor een gaswinning uit risicoklasse II (die bij een hogere bevolkingsdichtheid aan de orde zou zijn), zoals het plaatsen van versnellingsmeters en het ontwikkelen en hanteren van een risicobeheerssysteem.

Zienswijzen
Zoals aangegeven in de conclusies van het Nota van Antwoord onder punt 3 hebben de zienswijzen over bodemtrilling tot tekstuele correcties en aanpassing van artikel 6 van het instemmingsbesluit geleid.

Conclusie
De minister stelt op basis van het advies van SodM, daarbij geadviseerd door TNO, vast dat de NAM voor het winningsplan Westerveld de SRA heeft uitgevoerd volgens de SRA-leidraad en dat SodM zich kan vinden in de toedeling tot de laagste risicogroep (categorie I). De indeling in categorie I betekent dat de kans op schade door aardbevingen als gevolg van de gaswinning, in dit geval uit het Westerveld-systeem, betrekkelijk gering is.
De minister stelt op grond van de adviezen vast dat de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid dicht bij de grens met categorie II liggen. Gelet hierop neemt de minister de adviezen over om aanvullende monitoring te laten uitvoeren in de vorm van het plaatsen van enkele versnellingsmeters. Dit om in deze omgeving de grondbewegingen aan het oppervlak te registreren die de schade aan bouwwerken veroorzaken. Daarnaast neemt de minister het advies over om voor de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid een voorschrift op te nemen tot het ontwikkelen en implementeren van een risicobeheerssysteem. De versnellingsmeters zullen de grondbewegingen in het gebied aan het oppervlak registreren,

waardoor de beoordeling van het causale verband tussen een door de gaswinning geïnduceerde aardbeving en gebouwschade wordt vereenvoudigd. Het risico-beheerssysteem maakt het inzichtelijk hoe wordt gehandeld en eventueel wordt ingegrepen in de gaswinning indien de optredende risico's daar aanleiding toe geven.
De minister heeft naar aanleiding van de adviezen de artikelen 3 en 4 opgenomen. Dit om het installeren en operationeel hebben van enkele versnellingsmeters evenals het ontwikkelen en operationeel hebben van een risicobeheerssysteem binnen drie respectievelijk zes maanden na vaststelling van dit besluit, te borgen.

7.4 Schade door bodembeweging

7.4.1. Winningsplan NAM

De NAM kan de kans op schade aan bebouwing in de nabije omgeving van het epicentrum van een geïnduceerde aardbeving niet uitsluiten. In het ernstigste geval kan een geïnduceerde beving leiden tot het ontstaan van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen. De NAM zegt dat dit wordt bevestigd door de resultaten van de seismische hazard studie van TNO-NITG (Wassing en Dost, 2012). In deze studie geven berekeningen van de maximale horizontale pieksnelheden voor de Vries- en Eleveld-gasvelden aan dat er een kleine kans op schade bestaat door geïnduceerde bevingen.

7.4.2. Adviezen

Advies SodM

De omvang van het gebied waar mogelijk schade kan optreden wordt bepaald door de magnitude, de diepte en de duur van de beving, de lokale grondsamenstelling en aard en conditie van de bebouwing. Bij een beving die krachtig genoeg is om schade te veroorzaken, is het aantal potentiële schadegevallen binnen dit gebied sterk afhankelijk van de dichtheid van bebouwing, terwijl de mate van schade op een bepaalde afstand van het epicentrum in grote mate wordt bepaald door het type bebouwing, de staat van onderhoud en de lokale bodemgesteldheid. Deze afhankelijkheid wordt verder beschreven in het rapport van TNO-NITG en is ook meegenomen in de gevolgde leidraad voor de bepaling van het seismisch risico. De NAM geeft in het winningsplan aan dat de historische schademeldingen voor "lichte, niet constructieve schade" hebben gezorgd en dat deze is of wordt vergoed wanneer duidelijk is dat de schade is veroorzaakt door de gaswinning van de NAM.

SodM is het eens met de NAM dat het effect van de resterende bodemdaling gering zal zijn en dat in principe geen extra maatregelen noodzakelijk zijn om de nadelige gevolgen van de bodemdaling te voorkomen of beperken. In het winningsplan wordt echter niet inzichtelijk gemaakt welke maatregelen zijn getroffen voor de gevolgen van de reeds opgetreden bodemdaling voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen. SodM adviseert om de NAM inzichtelijk te laten maken welke afspraken hiertoe met het waterschap zijn gemaakt.
Verder adviseert SodM om de NAM aan te laten geven bij welke bodemdaling er additionele maatregelen noodzakelijk zijn om de nadelige gevolgen van de bodemdaling te voorkomen of beperken en welke maatregelen dan zullen worden genomen.

Advies Tcbb
Omdat de te verwachten bodemdaling geleidelijk en gelijkmatig optreedt, wordt er door de Tcbb geen directe schade aan infrastructuur en bebouwing verwacht. De Tcbb sluit echter niet uit dat de totale bodemdaling gevolgen kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen. De Tcbb onderschrijft dan ook bovengenoemd advies van SodM hierover.

De Tcbb geeft aan dat, verwijzend naar het onderzoek van Deltares over schade aan buisleidingen door de aardbeving uit 2010, de kans op schade door geïnduceerde aardbevingen aan buisleidingen klein zal zijn.
De Tcbb sluit niet uit dat bodemtrillingen schade aan gebouwen tot gevolg kan hebben. Dit kan betekenen dat in de nabijheid van een gasveld mogelijk lichte tot matige schade (scheuren in muren tot constructieve schade) kan optreden aan gebouwen, afhankelijk van de kwetsbaarheid (type en onderhoud) van het gebouw en de intensiteit van de beving. De resultaten van de seismische hazard studie van TNO-NITG uit 2012 bevestigen de berekeningen dat er een kleine kans op schade bestaat door geïnduceerde bodemtrillingen boven of rondom de Eleveld- en Vries-gasvelden. Uit het historisch overzicht in het winningsplan komt naar voren dat er voor het gasveld Eleveld zestien schademeldingen zijn geweest, gerelateerd aan bodemtrilling door productie uit dit voorkomen.

Gezamenlijk advies decentrale overheden
De decentrale overheden constateren dat de uiteindelijke totale bodemdaling die voortkomt uit de gaswinning uit de velden van het winningsplan Westerveld, gevolgen kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen. De decentrale overheden adviseren om de NAM deze gevolgen in samenspraak met de betrokken decentrale overheden te laten inventariseren, waarbij tevens inzichtelijk gemaakt dient te worden welke (waterhuishoud-kundige) maatregelen in dat verband genomen dienen te worden. Het instemmingsbesluit dient de NAM te verplichten om de kosten van deze te nemen maatregelen en van eventuele overige uit deze bodemdaling voortvloeiende schade te vergoeden.

De minister dient zo spoedig mogelijk een kader op te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat precies onder 'schade' wordt verstaan.

In het winningsplan worden optredende schades als niet te voorkomen beschouwd. Er wordt geen aandacht geschonken aan maatregelen om schade door bodembeweging te voorkomen dan wel te beperken, terwijl dit een voorschrift is in de Mbw. Decentrale overheden willen dat er door de NAM alles aan gedaan wordt om schade door gaswinning aan eigendommen van inwoners en overheid te voorkomen.

Geadviseerd wordt om een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten als een harde voorwaarde op te nemen in het instemmingsbesluit.

De decentrale overheden geven aan dat zij net als in het aardbevingsgebied Groningen willen dat er op voorhand een volledig onafhankelijk orgaan actief is voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

De decentrale overheden adviseren om de NAM te verplichten een onafhankelijke nulmeting uit te voeren aan alle gebouwen boven en nabij de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid.

Advies provincie Groningen en gemeente Leek
Vanwege mogelijke schade als gevolg van bodemtrillingen wordt geadviseerd aan het instemmingsbesluit de voorwaarde te verbinden dat schadeclaims door de NAM vlot en adequaat afgehandeld zullen worden.
Daarbij dient de NAM opgedragen te worden het proces van schademelding, onderzoek en afhandeling, publiek toegankelijk vast te leggen.

Advies gemeente Assen
Onderdeel van de hiervoor genoemde vlotte en soepele schaderegeling is de omgekeerde bewijslast zoals die van toepassing is voor het Groningenveld; deze zou – op basis van het gelijkheidsbeginsel - ook voor het effectgebied van het winningsplan Westerveld moeten gelden.

Advies gemeente Leek
Vanwege mogelijke schade als gevolg van bodemtrillingen dient de NAM alternatieve winningstechnieken te onderzoeken die uiteindelijk de kans op het ontstaan van schade aan gebouwen verkleinen of voorkomen.

Advies waterschap Drents Overijsselse Delta
Het waterschap Drents Overijsselse Delta geeft aan dat de omgevings-effecten van een bodemdaling van maximaal 2 cm in haar beheergebied gering zijn. Dit betekent dat de omgevingseffecten gering zijn.

Waterschappen keren schadevergoedingen uit wanneer er sprake is van droogte- of natschade veroorzaakt door een verandering van het waterschap in het watersysteem. Mocht blijken dan deze schade veroorzaakt is door daling/compactie als gevolg van de gaswinning dan ziet het waterschap de NAM als verantwoordelijk voor de afhandeling en uitbetaling van schades. In het winningsplan staat opgenomen dat de NAM de kosten zal dragen van effecten zoals bodemdaling en bodemtrilling die optreden door de gaswinning. Het waterschap verzoekt om in het instemmingsbesluit expliciet aan te geven welke kosten hieronder worden verstaan.

Daarnaast adviseert het waterschap de verplichting tot vergoeding van schade en eventuele compenserende maatregelen (onkosten) voortvloeiend uit deze bodemdaling, als voorschrift op te nemen in het instemmingsbesluit. Hieronder valt onder andere natschade voor agrariërs waardoor bijvoorbeeld een peilaanpassing in een gebied nodig is.

Zienswijzen
De zienswijzen over schade door bodembeweging zijn samengevat in de Nota van Antwoord die als bijlage bij dit besluit is opgenomen, onder punt 4.

7.4.3. Beoordeling schade door bodembeweging
Hieronder wordt achtereenvolgens een reactie gegeven op bovenstaande adviezen.

Noodzaak afspraken over waterhuishoudkundige maatregelen
De minister stelt vast, mede aan de hand van de adviezen van het SodM en de Tcbb, dat in het winningsplan niet inzichtelijk wordt gemaakt welke maatregelen er zijn getroffen voor de gevolgen van de reeds opgetreden bodemdaling voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen die in beheer zijn bij de waterschappen.

In zienswijze 2do wordt verzocht om overleg met Prorail te gaan voeren voor de kunstwerken die in beheer zijn bij Prorail.

De minister merkt hieromtrent in eerste instantie op dat in dit instemmingsbesluit de instemming met de resterende winning uit het Westerveld-systeem centraal staat en gevolgen van eerder toegestane winningen niet opnieuw ter beoordeling voor liggen. De minister onderschrijft echter de wenselijkheid van overleg tussen de NAM en de betrokken waterschappen en tussen de NAM en Prorail over de totale gevolgen voor waterkeringen en waterlopen en spoortunnels van deze gaswinning en de gaswinningen in de omgeving voor zover de bodemdaling vanuit die gaswinningen ook gevolgen heeft voor dit gebied. Dit overleg dient ertoe om met inbreng van ieders expertise inzicht te krijgen in de gevolgen van de nog te verwachten en reeds opgetreden bodemdaling door de winning uit het Westerveld-systeem voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen, waterlopen en spoortunnels. Deze inzichten kunnen het waterschap en Prorail benutten bij de beoordeling van de eventuele door hen te treffen maatregelen aan kunstwerken of waterlopen.
De minister hecht er belang aan dat de NAM het initiatief neemt voor dit overleg. De minister gaat daarbij vanuit dat tussen de NAM en het waterschap afspraken worden gemaakt vanuit hun eigen kennis, taken en verantwoordelijkheden.

Deze adviezen van SodM, Tcbb en decentrale overheden op dit punt zijn overgenomen en hebben geleid tot een voorschrift in dit instemmingsbesluit (artikel 2).

Vergoeding kosten van de benodigde waterhuishoudkundige maatregelen
Decentrale overheden zijn van mening dat de NAM dient te worden verplicht tot vergoeding van de te nemen (waterhuishoudkundige) maatregelen en van eventuele overige schade voortvloeiend uit de bodemdaling die optreedt als gevolg van de gaswinning van de NAM.
In reactie hierop is van belang dat de NAM op basis van de Mbw een zorgplicht heeft ten aanzien van de uitvoering van zijn mijnbouwactiviteiten en maatregelen dient te nemen om mijnbouwschade en onveilige situaties te voorkomen.
Als er desondanks toch schade ontstaat door de gaswinning, dan dient de NAM - op basis van de aansprakelijkheid zoals geregeld in artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek - deze te vergoeden. De door decentrale overheden gevraagde verplichting is dus al, via wet- en regelgeving, geregeld.

Beschrijven wat precies wordt verstaan onder 'schade'
Op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek is de exploitant van een mijnbouwwerk, in dit geval de NAM, aansprakelijk voor schade die door de gaswinning ontstaat. Hierbij gaat het om schade ten gevolge van uitstroming van delfstoffen als gevolg van het niet beheersen van de ondergrondse natuurkrachten die door de aanleg of bij de exploitatie van het werk zijn ontketend en schade, veroorzaakt door beweging van de bodem als gevolg van de aanleg of exploitatie van dat werk. De reikwijdte van "schade" is in het Burgerlijk Wetboek niet beperkt tot bepaalde soorten schade. Het is dan ook niet nodig en niet mogelijk dat de minister inkadert wat onder schade moet worden verstaan.

Het Burgerlijk Wetboek komt in beeld als er schade is ontstaan. Schade door de gaswinning dient uiteraard zoveel mogelijk worden voorkomen. Op grond van de Mbw rust op de NAM de plicht om alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs gevergd kunnen worden om schade door bodembeweging te voorkomen. Voor de beoordeling van het winningsplan volgt de minister het toetsingskader van de

Mbw en het Mbb. De minister betrekt bij zijn instemming met het winningsplan het belang van de veiligheid voor omwonenden, het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan en het voorkomen van nadelige gevolgen van natuur en milieu. De instemming die de minister verleent op basis van dit toetsingskader, eventueel onder beperkingen of voorschriften, laat onverlet dat eventuele schade die optreedt als gevolg van de gaswinning naar de maatstaven van het Burgerlijk Wetboek moet worden vergoed.

In winningsplan is geen aandacht voor het voorkomen of beperken van schade
De Mbw is gericht op het stellen van zodanige randvoorwaarden dat de uitvoering van de mijnbouwactiviteit op een verantwoorde, veilige en doelmatige wijze kan plaatsvinden. In dat kader stelt de Mbw onder andere dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f). Maatregelen waaraan hierbij gedacht kan worden, zijn bijvoorbeeld het niveau van de productie of het plaatsen van meetinstrumenten om de effecten van de gaswinning aan het oppervlak te kunnen vaststellen. Daarbij geldt voor de beoordeling van het thans voorliggende winningsplan Westerveld dat het Westerveld-systeem al geruime tijd in productie is, sommige velden al uitgeproduceerd zijn en sommige velden alleen in het optimistische scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie uit het Westerveld-systeem is relatief beperkt. Voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld wordt in het winningsplan (onderdeel D4) melding gemaakt van het plaatsen van versnellingsmeters. Het is dan ook onjuist dat de op grond van de Mbw vereiste beschrijving van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging in het winningsplan zou ontbreken (zie de onderdelen C3, C4, D3 en D4 van het winningsplan). De minister heeft in het kader van de veiligheid aanvullende maatregelen getroffen in artikelen 3 en 4 om versnellingsmeters te plaatsen en een risicobeheerssysteem te ontwikkelen.

Proces van schademelding, onderzoek en afhandeling publiek toegankelijk maken
Het advies van de decentrale overheden om publiek te maken hoe het proces van schademelding, onderzoek en afhandeling door de NAM plaatsvindt, wordt opgevolgd. Dit vergroot namelijk het vertrouwen in een eventuele toekomstige schadeafhandeling en maakt het ook mogelijk waar nodig verbeteringen in dat proces aan te brengen. Dit advies is als voorschrift overgenomen in dit instemmingsbesluit (artikel 5).

Voorschrift voor vlot en adequaat afhandelen van schade- en compensatieclaims
De minister onderschrijft, voor zover de effecten van de gaswinning Westerveld daartoe aanleiding geven, de door de decentrale overheden genoemde behoefte aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Afspraken hierover dienen primair gemaakt te worden tussen de decentrale overheden en de NAM; de NAM heeft aangegeven te willen meewerken aan de totstandkoming van afspraken hierover. Het voorschrift zoals opgenomen in artikel 5 onderschrijft dit.

Evenals in Groningen, een volledig onafhankelijk orgaan voor afwikkeling schade
De gaswinning uit het Groningenveld en de daarmee samenhangende schade-problematiek is uniek in Nederland en is niet vergelijkbaar met de gaswinning uit de kleine gasvelden. Voor de (gecontinueerde) gaswinning Westerveld wordt verwacht dat deze slechts tot een beperkt aantal gevallen van mijnbouwschade zou kunnen leiden.

Mede naar aanleiding van het advies dat de Tcbb op zijn verzoek op 28 februari 2018 heeft uitgebracht, heeft de minister bij brief van 9 oktober 2018, gericht aan de Voorzitter van de Tweede Kamer (vergaderjaar 2018-2019, 32849 nr. 137), de Kamer geïnformeerd over de nadere uitwerking van zijn voornemen om te komen tot een uniforme landelijke en onafhankelijke beoordeling en afhandeling van mogelijke mijnbouwschade.
In hoofdlijnen komt deze uitwerking op het volgende neer.
De minister is voornemens een onafhankelijke en deskundige commissie (Commissie mijnbouwschade) in het leven te roepen waar gedupeerden met mogelijke mijnbouwschade die niet het gevolg is van de gaswinning uit het Groningenveld of de gasopslag Norg, hun verzoek tot vergoeding daarvan kunnen indienen. Die commissie zal moeten zorgen voor een onafhankelijke beoordeling van meldingen van mijnbouwschades en van verzoeken om vergoeding daarvan. Daarbij zal de minister een objectief en transparant schadeprotocol vaststellen dat de commissie een leidraad geeft bij de procedure voor het vormen van een oordeel over de ingediende schadeclaim, over de aanspraak op vergoeding van de schade en over de omvang van het bedrag van de schadevergoeding dat door de mijnbouwonderneming zou moeten worden uitgekeerd. De minister zal zich ervoor inzetten dat schadeclaims van relatief beperkte omvang ruimhartig zullen worden beoordeeld en snel en efficiënt zullen worden afgehandeld.
De minister zal met de mijnbouwondernemingen afspraken maken dat zij aan het oordeel van de Commissie mijnbouwschade committeren en dienovereenkomstig tot betaling zullen overgaan.
Dit nog vast te stellen schadeprotocol wordt ook van toepassing op de gaswinning Westerveld.

Opname van de bouwkundige staat
De decentrale overheden adviseren om een opname (nulmeting) van de bouwkundige staat voor te schrijven aan alle gebouwen boven en nabij de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid. In de zienswijzen is verzocht om een opname van de bouwkundige staat van alle gasvelden in het Westerveld-systeem.

De minister acht een adequate schadeafhandeling voor het draagvlak onder omwonenden van groot belang. Het vaststellen van het oorzakelijk verband tussen ontstane schade en de mijnbouwactiviteit is hierbij essentieel, maar vaak ook lastig aan te tonen.
Een bouwkundige vooropname, die vanaf 2016 in het merendeel van de instemmingsbesluiten wordt voorgeschreven behoort daarbij nadrukkelijk tot de mogelijkheden, maar een bouwkundige vooropname geeft niet het oorzakelijk verband aan tussen de schade en een door mijnbouwactiviteit veroorzaakte bodembeweging.
De minister beraadt zich momenteel over een verbeterde aanpak waarbij het oorzakelijk verband tussen een geconstateerde gebouwschade en een aardbeving ten gevolge van mijnbouwactiviteit eenvoudiger zal zijn vast te stellen.
Uit een daartoe strekkend gevraagd advies van de Tcbb volgt dat een uitgebreidere monitoring van bodemtrillingen de kans op een nauwkeurige geografische duiding van de bodemversnellingscontouren in het gebied aanzienlijk wordt versterkt. Een uitgebreide monitoring kan worden uitgevoerd indien voldoende versnellingsmeters worden geplaatst.
Omdat hiermee het oorzakelijk verband tussen gebouwschade en een aardbeving eerder kan worden vastgesteld acht de minister het plaatsen van voldoende versnellingsmeters van essentieel belang.
De minister concludeert dan ook dat het oorzakelijk verband tussen schade en een aardbeving veroorzaakt door gaswinning, niet wordt aangetoond door een

bouwkundige vooropname, maar door het verkrijgen van voldoende versnellingsgegevens, De minister heeft dan ook besloten om voortaan, wanneer de verwachte effecten van de gaswinning daartoe aanleiding geven, vooral het (bij)plaatsen van versnellingsmeters in of rondom het effectgebied voor te schrijven.
Daarmee is een bouwkundige vooropname niet in alle gevallen overbodig geworden. Een bouwkundige vooropname kan zinvol zijn als er een reëel risico bestaat op schade. Daarom houdt de minister de mogelijkheid open om in specifieke gevallen een bouwkundige vooropname voor te schrijven.
In de omgeving van de velden Eleveld en Vries-Zuid zijn in het verleden meerdere bevingen geweest.
Om die reden schrijft de minister in dit instemmingsbesluit een opname van de bouwkundige staat voor van een, na overleg met de gemeente(n), vast te stellen representatieve selectie van voor bodembeweging (bodemdaling én bodemtrilling) gevoelige bouwwerken binnen het gebied waar bodembeweging als gevolg van gaswinning uit de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid zich kan voordoen, uit te voeren door een deskundige partij.
Bij de selectie kan onder andere de leeftijd, de bouwkundige constructie van een bouwwerk evenals de status van gemeentelijk of Rijksmonument een rol spelen.
Het overleg met de gemeente(n) dient er toe dat de NAM en de gemeente(n) inzicht verkrijgen in de aanwezigheid van bouwwerken die gevoelig zijn voor bodembeweging als gevolg van gaswinning in relatie tot de conclusies en bevindingen van de seismische risicoanalyse. Indien dergelijke gevoelige bouwwerken niet aanwezig zijn in het gebied, kan de opname achterwege blijven.

Omgekeerde bewijslast
Voor omwonenden van het Groningen-gasveld geldt de omgekeerde bewijslast. Voor zover het de Groningse situatie betreft, zijn de omvang van het aantal schadegevallen en de gelijksoortigheid ervan een argument om een bewijsvermoeden in te voeren (Kamerstukken II 2015/2016, 34348, nr. 6).
Deze redenering gaat niet op voor de omwonenden van de gasvelden Westerveld. Daarom is er ook geen sprake van rechtsongelijkheid. Deze stellingname van de minister is bevestigd door de Raad van State in haar uitspraak 201607953/1/A1 van 19 april 2017 inzake de gaswinning Oppenhuizen.

Onderzoeken alternatieve winningstechnieken ter beperking van bodemtrillingen
De gemeente Leek adviseert om de NAM alternatieve winningstechnieken te laten onderzoeken om daarmee de kans op schade aan gebouwen als gevolg van bodemtrillingen te verkleinen of voorkomen.
Gezien de eindfase waarin de gaswinning Westerveld zich bevindt, acht de minister het niet zinvol om zo een onderzoek voor de gaswinning Westerveld voor te schrijven. Het verwachte (beperkte) aantal schadegevallen geeft hiertoe ook geen aanleiding.

De NAM verantwoordelijk voor afhandeling schade aan watersysteem
Het waterschap is verantwoordelijk voor de waterhuishouding en bepaalt of maatregelen dienen te worden getroffen om schade aan het watersysteem als gevolg van bodemdaling te voorkomen of herstellen. Mochten er maatregelen nodig blijken, dan is de NAM verplicht om (aan het waterschap) alle kosten te vergoeden waarvan is aangetoond dat deze veroorzaakt zijn door de bodemdaling als gevolg van de gaswinning van de NAM.

Opnemen voorschrift tot vergoeding van schade door bodemdaling
Als een oorzakelijk verband tussen de schade en de gaswinning van de NAM wordt vastgesteld, dan moet de NAM deze schade vergoeden (artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek). Zou de NAM hier niet (meer) toe in staat zijn, dan vindt vergoeding plaats uit het Waarborgfonds mijnbouwschade. Aangezien de verplichting tot schadevergoeding direct voortvloeit uit de wet, hoeft hierover geen voorschrift te worden opgenomen in dit instemmingsbesluit.

Zienswijzen
Zoals aangegeven in de conclusies van het Nota van Antwoord hebben de zienswijzen over schade door bodembeweging tot tekstuele correcties, aanvullende onderbouwing en aanpassing van artikel 6 van het instemmingsbesluit geleid.

Conclusie
Zoals in paragraaf 3.3 is geconcludeerd, betekent de indeling volgens de seismische risicoanalyse in risicocategorie I dat de kans op schade door aardbevingen als gevolg van de gaswinning uit het Westerveld-systeem betrekkelijk gering is. Dit sluit evenwel niet uit dat bodemtrillingen schade aan gebouwen tot gevolg kan hebben.
Gelet op de geringe kans op lichte tot matige schade kan de minister instemmen met de (voortzetting van) de winning uit het Westerveld-systeem. Zodra het oorzakelijk verband tussen de schade en de gaswinning van de NAM wordt vastgesteld, moet de NAM deze schade vergoeden (artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek). Het is niet nodig in dit besluit hiervoor een voorschrift op te nemen.
De minister heeft naar aanleiding van adviezen van lagere overheden ten aanzien van het proces van schademelding en de afhandeling daarvan artikelen 5 en 6 opgenomen. Op grond van artikel 5 dient de NAM te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn en het openbaar maken van informatie. In artikel 6 is het uitvoeren van een representatieve opname van de bouwkundige staat (nulmeting aan gebouwen) binnen het gebied waar bodembeweging als gevolg van gaswinning uit de gasvelden Assen, Een, Eleveld, Vries-Centraal, Vries-Noord en Vries-Zuid zich kan voordoen voorgeschreven.

Naar aanleiding van de adviezen ten aanzien van beheer en onderhoud van waterkeringen, waterlopen en spoorbruggen heeft de minister artikel 2 opgenomen.
Omdat het Westerveld-systeem is ingedeeld in risicocategorie I volgens de seismische risicoanalyse en er lichte tot matige schade aan gebouwen kan ontstaan, is de minister van mening dat het belang van de veiligheid voor omwonenden niet in het geding is.

7.5 Natuur en milieu

7.5.1. Winningsplan de NAM

Bodemdaling door gaswinning manifesteert zich aan de oppervlakte in de vorm van een platte, zeer gelijkmatige schotel. Die schotel veroorzaakt een zeer geringe helling van maximaal een paar centimeter over een kilometer afstand aan het maaiveld. De nog te verwachten bodemdaling door gaswinning uit de in dit winningsplan beschreven velden bedraagt minder dan 2 cm over een periode van meer dan 10 jaar.

Bij een daling van minder dan 2 cm in gebieden met een kunstmatig peilbeheer is de mate van bodemdaling aanzienlijk kleiner dan de jaarlijkse schommelingen in de waterstand (verschil zomer- en winterpeil). Het waterschap is verantwoordelijk voor het waterbeheer in het beheersgebied. De totale bodemdaling boven de velden is echter groter dan deze twee centimeter en indien nodig zullen afspraken worden gemaakt met de betreffende waterschappen om zorg te dragen dat de geldende normen niet worden overschreden.

In de Westerveldregio liggen meerdere natuurgebieden. Naast EHS-gebieden betreft dit het Natura2000-gebied de Drentsche Aa. Andere natuurgebieden in deze regio vallen buiten het gebied waar bodemdaling wordt verwacht als gevolg de Westerveldproductie. Deze gebieden worden in dit winningsplan buiten beschouwing gelaten.

Bodemdaling als gevolg van de gasproductie uit Groningen resulteert in een relatief kleine toename op het verhang in de Drentsche Aa en zijn toevoeren. De reeds opgetreden bodemdaling als gevolg van de gaswinning Westerveld compenseert een deel van deze toename. Deze effecten zijn relatief klein, omdat het natuurlijke verhang van de beken enkele meters omvat (het hoogteverschil tussen de bovenlopen en de benedenloop) en de bodemdaling slechts enkele centimeters bedraagt. Vanwege dit zeer beperkte effect zijn gevolgen op beschermde natuurwaarden uit te sluiten.

De in het onderhavige winningsplan voorgestelde wijziging in gasproductie leidt niet tot een significante toename in de bodemdaling of bodemdalingsnelheid. De toename van de bodemdaling veroorzaakt door de productie uit de velden binnen het winningsplan Westerveld is minder dan 2 centimeter. Effecten op natuur als gevolg van de voorgenomen gasproductie worden dan ook niet verwacht.

Uit de SRA, die is uitgevoerd voor de velden in het winningsplan Westerveld, volgt dat de velden in de seismische risicocategorie I vallen (laagste risicocategorie). Op basis van deze analyse wordt de kans op schade door bevingen aan bouwwerken als verwaarloosbaar ingeschat. De kans op schade op milieu- en natuurwaarden door bevingen worden eveneens als verwaarloosbaar ingeschat.

Effecten van bodemtrilling op natuur worden derhalve niet nader beschouwd. Nadelige meetbare effecten van bodemtrilling op de betrokken EHS- en Natura2000-gebieden worden, gezien de aard van de trillingen, uitgesloten.

Advies Tcbb
Omdat de te verwachten bodemdaling geleidelijk en gelijkmatig optreedt, wordt er door de Tcbb geen directe schade aan natuur en milieu verwacht.

Advies provincie Drenthe
In het instemmingsbesluit dient, bij verdere ontwikkelingen rond de gasvelden Assen, Assen-Zuid en Vries-Zuid, rekening te worden gehouden met de grond-waterbeschermingsgebieden en boringsvrije zones die in hetzelfde gebied aanwezig zijn.

Advies waterschap Drents Overijsselse Delta
Het waterschap merkt op dat bodemdaling leidt tot bergingsverlies in de bodem waardoor deze minder water kan bergen. Gevolg is dat, hoe klein de bodemdaling in een gebied ook is, een peilaanpassing moet plaatsvinden. Dit heeft ook effect op de functies natuur en landbouw. Het waterschap vraagt om een berekening uit

te voeren van de toekomstige hydrologische situatie en een monitoringsplan. Zo kunnen negatieve effecten tijdig worden geconstateerd en kunnen maatregelen worden getroffen. Het waterschap adviseert om het effect van de bodemdaling op zowel het oppervlaktewater als het grondwater in beeld te brengen.

Gezamenlijk advies decentrale overheden
Met betrekking tot het Nationale Park Drentse Aa wordt geadviseerd om:
- het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied;
- in het instemmingsbesluit met het winningsplan op te nemen dat bij verdere ontwikkelingen rondom de velden Vries-Zuid (met name het blok Vries-ZZ) en Eleveld, het Drentse Aa-gebied zoveel mogelijk wordt ontzien respectievelijk voldoende wordt beschermd.

Zienswijzen
De zienswijzen over natuur en milieu zijn samengevat in de Nota van Antwoord die als bijlage bij dit besluit is opgenomen, onder punt 5.

7.5.3. Beoordeling natuur en milieu

Algemeen
Het winningsplan wordt beoordeeld op mogelijke gevolgen voor natuur en milieu. Van de onderdelen die in het winningsplan beoordeeld worden kan het onderdeel bodembeweging mogelijk gevolgen hebben voor natuur en milieu.
Bodembeweging is de verzamelnaam voor bodemdaling en bodemtrillingen. De minister stelt in algemene zin dat een effect van bodemdaling zou kunnen zijn dat het relatieve grondwaterpeil in relatieve zin wordt beïnvloed, dat wil zeggen dat het waterpeil door de bodemdaling (relatief, ten opzichte van het maaiveld) hoger kan worden door daling van het maaiveldniveau. Dit kan leiden tot vernatting en daarmee tot nadelige (en voordelige) gevolgen voor natuur en milieu. Het waterschap kan deze gevolgen tegengaan door het waterpeil aan te passen.
Voor wat betreft mogelijke effecten van bodemtrillingen op natuur en milieu kan in algemene zin worden gesteld dat alleen uitzonderlijk zware trillingen gevolgen zouden kunnen hebben voor natuur en milieu. Dat is bij gaswinning Westerveld niet aan de orde.

Natura 2000-gebieden en EHS-gebieden
In het Westerveldgebied liggen meerdere natuurgebieden. Het Natura 2000-gebied de Drentsche Aa en enkele EHS-gebieden bevinden zich binnen de nog te verwachten bodemdalingskommen van de gaswinning Westerveld. Andere natuurgebieden in deze regio vallen buiten het gebied waar bodemdaling wordt verwacht als gevolg de Westerveldproductie. Deze gebieden worden in dit winningsplan buiten beschouwing gelaten.
De minister verwijst naar de verbeterde versie van figuur 3 'Gasvelden, bodemdalingscontouren en natuurgebieden in het gebied rond Assen, Roden en Midlaren in 2080'. Deze versie wijkt niet af van de eerdere versie in dit document., In deze versie zijn duidelijk de 11 gasvoorkomens van dit winningsplan aangegeven, de ligging van het natura 2000-gebied en de EHS-gebieden boven deze gasvoorkomens en ten slotte de cumulatieve bodemdalingscontouren van deze gebieden in 2080. Opgemerkt wordt nog dat van de gecumuleerde bodemdalingscontouren 2 cm van de bodemdaling wordt veroorzaakt door de gasproductie op grond van het onderhavige winningsplan.

De minister concludeert, mede op basis van het advies van de Tcbb, dat gelet op de geringe verwachte bodemdaling, het geleidelijke en gelijkmatige verloop daarvan, en de indeling in seismische risicocategorie I, er geen directe nadelige effecten voor de natuur te verwachten zijn ten gevolge van de gaswinning Westerveld. Dit geldt ook voor het Natura 2000-gebied de Drentsche Aa.

Voor zover de gezamenlijke decentrale overheden met hun advies een uitvoeriger toets beogen ten aanzien van het aanwezige Natura 2000-gebied, merkt de minister op dat de NAM om uit de velden van het Westerveld-systeem te kunnen winnen niet alleen een winningsplan nodig heeft waarmee de minister heeft ingestemd, maar ook een omgevingsvergunning voor de inrichting waarbinnen of het mijnbouwwerk waarmee de daadwerkelijke gaswinning en daarmee verband houdende werkzaamheden plaatsvinden (de zogenaamde installatie). Voor het uitvoeren van de boring is een omgevingsvergunning vereist. In het kader van de omgevingsvergunning worden de bovengrondse gevolgen van de daadwerkelijke winning op de winningslocatie en de daaraan gerelateerde werkzaamheden voor natuur en milieu afgewogen. Tot slot is de NAM ervoor verantwoordelijk, gezien de ligging van het Natura 2000-gebied, na te gaan welke vereiste meldingen of vergunningen benodigd zijn voor het uitvoeren van deze activiteit. Genoemde meldingen, vergunningen en procedures vallen buiten de instemming met het voorliggende gewijzigde winningsplan.

Ten aanzien van het advies van de decentrale overheden om op te nemen dat bij verdere ontwikkelingen rondom de velden Vries-Zuid het Drentse Aa- gebied zoveel mogelijk wordt ontzien, respectievelijk voldoende wordt beschermd, wijst de minister er op dat in geval van verdere ontwikkelingen ten aanzien van de gaswinning Westerveld die niet zijn voorzien in het voorliggende gewijzigde winningsplan, of indien onverwachte nadelige effecten ten gevolge van de gaswinning optreden, de winning niet mag worden voortgezet op basis van dit instemmingsbesluit. Dan dient opnieuw een wijziging van het winningsplan te worden ingediend waarvoor instemming vereist is.

Grondwaterbeschermingsgebieden en boringsvrije zones
Het feit dat bij verdere ontwikkelingen rond genoemde gasvelden rekening gehouden dient te worden met de in hetzelfde gebied aanwezige grondwater-beschermingsgebieden en boringsvrije zones, zoals gevraagd door de provincie Drenthe, wordt door de minister onderkend. Per 1 mei 2017 is een wijziging doorgevoerd in het Besluit algemene regels mijnbouw milieu (Barmm) waardoor, waar dit eerder een melding betrof, een vergunningplicht ontstaat voor een boring. In de nieuwe situatie, die geldt vanaf 1 maart 2018, wordt met het gevraagde rekening gehouden in de omgevingsvergunning waarin toestemming wordt gegeven voor de aanleg van de boorlocatie of in de omgevingsvergunning voor de uitvoering van de boring. Binnen het Westerveld-gebied bevinden zich twee waterwingebieden, welke zijn omsloten door een boringsvrije zone. De boringsvrije zone ten zuidoosten van Assen overlapt de velden Vries-Zuid, Assen-Zuid en Eleveld gedeeltelijk. Er bevinden zich geen productielocaties binnen de boringsvrije zone.

Toekomstige hydrologische situatie
Het bepalen van de invloed van de bodemdaling op de hydrologische situatie, alsmede het implementeren van mitigerende maatregelen is primair het kennisgebied en de verantwoordelijkheid van het waterschap, waarbij de NAM verplicht is de kosten van maatregelen ter beperking van mijnbouwschade te dragen. Voor zover de hydrologische situatie ziet op de waterkwantiteit zal dit

worden betrokken binnen het overleg dat de NAM met het waterschap zal gaan voeren en zullen op basis van de uitkomsten zo nodig tussen partijen afspraken worden gemaakt.

Zienswijzen
Zoals aangegeven in de conclusies van het Nota van Antwoord onder punt 5, hebben de zienswijzen tot een separate paragraaf Natuur en Milieu van het instemmingsbesluit geleid.

Conclusie
De theoretisch maximaal mogelijke beving in combinatie met de eigenschap van de bovengrond die zijn beoordeeld in stap 2 van de SRA. De beoordeling van deze stap ondersteunt de conclusie dat er geen directe schade door bodemdaling aan Natura 2000- en EHS-gebieden wordt verwacht vanwege het geringe, geleidelijke en gelijkmatige verloop van de bodemdaling.

7.6 Overig

7.6.1. Adviezen

De decentrale overheden constateren dat het maatschappelijk draagvlak voor (nieuwe) gaswinningen in Nederland afneemt. Dit als gevolg van de aardbevingen in Groningen, de daarmee samenhangende veiligheidsproblematiek en andere negatieve effecten van de gaswinning. Het terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen is een belangrijke opgave voor onze samenleving en de decentrale overheden adviseren om met spoed het kabinetsbeleid te richten op duurzame energie.

De decentrale overheden vinden dat het winningsplan Westerveld grote onzekerheden en ontbrekende onderdelen bevat en adviseren om die reden om niet hiermee in te stemmen. De decentrale overheden geven aan dat als de minister toch zou willen instemmen met het winningsplan, hij dan het voorzorgsbeginsel dient te hanteren en het (hieronder in onderdelen genoemde) gezamenlijke advies van de decentrale overheden dient mee te nemen.

De decentrale overheden geven aan dat bij de beoordeling en toetsing van de verschillende aspecten in het instemmingsbesluit moet worden uitgegaan van een integrale belangenafweging waarbij nut en noodzaak in de volle breedte met de maatschappelijke impact aan de orde komt. Zij geven aan dat het hierbij niet past om deze afweging te beperken tot een exacte en enge uitleg van voorgenomen wetgeving.

De decentrale overheden wijzen erop dat de communicatie van zowel de NAM als het ministerie van EZ, naar burgers zorgvuldiger en publieksvriendelijker moet dan tot nu toe is gebeurd. Burgers moeten gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning; hen moet ook duidelijk zijn dat gaswinning alleen plaatsvindt onder voorwaarden waarbij nadelige gevolgen worden bewaakt en zoveel mogelijk worden voorkomen. Advies is om dit te borgen in het instemmingsbesluit.

De decentrale overheden geven aan dat het winningsplan lastig leesbaar is voor inwoners. Het indienen van een zienswijze hierop is pas zinvol als inwoners de inhoud ervan kunnen doorgronden. Daarom wordt geadviseerd om voorafgaand aan het maken van het ontwerpbesluit een publieksvriendelijke oplegger van het winningsplan op te stellen. Daarbij kan tevens worden aangegeven op basis van

welke kenmerken (zoals inrichting gebied of bodemopbouw) de gasvelden Vries-Zuid en Eleveld bijna in risicocategorie II vallen.

De decentrale overheden geven vanwege de transparantie de voorkeur aan één gasveld per winningsplan. Zij vragen zich af waarom het winningsplan Westerveld zoveel kleine gasvelden bevat.

De decentrale overheden adviseren om de toezegging van de minister jegens de NAM om binnen de bestaande vergunning te mogen winnen uit de nieuw geboorde put Vries-10 in te trekken en de NAM op te dragen hiervoor de uitkomst van de procedure voor onderhavig winningsplan af te wachten. Het vigerende winningsplan is namelijk niet getoetst op de veiligheid van burgers (SRA), waardoor er niet op kan worden teruggevallen.

De decentrale overheden geven aan dat gaswinning gepaard kan gaan met nadelige gevolgen voor inwoners door hinder, overlast en schade aan eigendommen. Het verzoek is om zorg te dragen voor een goede verdeling van lusten en lasten bij mijnbouwactiviteiten (het laten terugvloeien van baten naar het gebied), waarbij tevens wordt aangegeven *hoe* de baten terugvloeien naar het gebied.

De provincie Groningen en gemeente Leek adviseren ten aanzien van het gasveld Zevenhuizen-West om in het instemmingsbesluit aan te geven dat dit gasveld niet ontwikkeld mag worden. Dit vanwege de provinciale stellingname tegen de ontwikkeling van nieuwe kleine gasvelden in de provincie Groningen vanwege de maatschappelijke onrust die er op dit moment is in Groningen.

De Mijnraad wijst erop dat de NAM in het winningsplan verwijst naar rapporten van TNO, waarbij het kan gaan om verschillende onderdelen van TNO, die overigens volledig onafhankelijk van elkaar opereren. Waar het gaat om rapporten die betrekking hebben op de relatie gaswinning-aardbevingsschade, betreft dit TNO-NITG. Waar het gaat om advisering door TNO ten behoeve van SodM of EZ, betreft dit TNO-AGE (Advies Groep EZ), een apart TNO-organisatieonderdeel dat zich uitsluitend richt op advisering aan de Rijksoverheid en onafhankelijk opereert van de rest van de TNO-organisatie. Geadviseerd wordt om telkens te expliciteren welk TNO-onderdeel het betreft.

Zienswijzen
De zienswijzen over andere onderwerpen dan in voorgaande hoofdstukken behandeld, zijn samengevat in de Nota van Antwoord die als bijlage bij dit besluit is opgenomen, onder punt 6.

7.6.2. Beoordeling overig

De minister is zich bewust van de omgeving waarin mijnbouwactiviteiten plaatsvinden en onderschrijft het belang van de in paragraaf 7.6 opgenomen adviespunten. Bij de beoordeling van de overige adviezen is van belang te weten dat de af te wegen belangen en relevante feiten in het licht staan van het volgens de wet te nemen besluit. De aanvraag inclusief de adviezen worden getoetst en gewogen in het licht van de in de Mbw opgenomen toetsingsgronden. Uitsluitend die onderdelen van een advies die relevant zijn voor de beoordeling van een aanvraag aan de hand van de in de Mbw opgenomen gronden, kunnen door de minister bij zijn besluit worden betrokken en kunnen eventueel leiden tot voorschriften aan het besluit. Onderdelen van een advies die zien op andere zaken dan waar de toetsingsgronden op zien, kunnen formeel juridisch geen rol spelen in

het besluit van de minister en leiden dus niet tot het opnemen van een voorschrift in het besluit.

Afgenomen maatschappelijk draagvlak voor gaswinning; transitie naar duurzaam
Het beleid voor gaswinning in Nederland, binnen het kader van de energie-transitie, is uiteengezet in hoofdstuk 2. De strekking daarvan is dat aardgas in de transitie naar duurzaam – voor het verwarmen van een groot deel van de huizen en het realiseren van een betrouwbare elektriciteitsvoorziening - de komende decennia nog steeds nodig is.
De verbetering van het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning is voor het kabinet een belangrijk aandachtspunt. Naast alle acties ten aanzien van de gaswinning in Groningen, zijn de doorvertaling van de aanbevelingen uit het OVV-rapport in de per 1 januari 2017 gewijzigde Mbw en het beter betrekken van de omgeving daarbij essentieel.

Advies decentrale overheden om niet in te stemmen met het winningsplan en uit te gaan van integrale belangenafweging incl. maatschappelijke impact
De uiteenzetting van nut en noodzaak en de relatie met de maatschappelijke impact is in het begin van deze paragraaf en in hoofdstuk 2 geadresseerd.
Het juridische kader voor de beoordeling van een winningsplan is geschetst in hoofdstuk 4 en daarbij is aangegeven op basis van welke gronden de minister zijn instemming kan weigeren. Aan de daar genoemde belangen heeft de minister in dit besluit integraal getoetst.
De minister ziet geen aanleiding in de door de decentrale overheden genoemde grote onzekerheden (bijv. ten aanzien van de maximaal te verwachten seismische activiteit) en ontbrekende onderdelen (bijv. de niet meegenomen toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen) om instemming met het winningsplan te weigeren met uitzondering van de toepassing van zuur- of hydraulische stimulatie (zie paragraaf 6.1.1 en artikel 1). Voor de onderbouwing wordt verwezen naar de paragrafen waarin wordt ingegaan op de door de decentrale overheden genoemde onzekerheden of ontbrekende onderdelen.
Op basis van alle ingewonnen adviezen verbindt de minister wel de nodige voorschriften aan zijn instemming, zodat de gaswinning op een verantwoorde en veilige manier kan plaatsvinden. Daarbij zijn diverse adviezen van de decentrale overheden opgevolgd.
Op 7 april 2017 zijn door de Assense actiegroep Stop Gaswinning Marsdijk Nu ruim 2000 handtekeningen tegen de gaswinning Westerveld overhandigd aan een vertegenwoordiger van de minister. Tijdens de periode van terinzagelegging van het ontwerp-instemmingsbesluit hebben deze inwoners kunnen bezien of de gestelde voorschriften en beperkingen voldoende tegemoetgekomen aan hun zorg; zij hebben zich ook kunnen laten informeren tijdens één van de informatie-bijeenkomsten of kunnen eventueel een zienswijze indienen.

Betere communicatie naar burgers borgen in instemmingsbesluit
De minister onderschrijft dat inzake het winningsplan Westerveld de communicatie vanuit zowel de NAM, als de minister naar burgers zorgvuldig en publieksvriendelijk moet, zodat burgers gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van de) gaswinning. De inzet van de minister is erop gericht om dit te doen in samenwerking met de NAM en de betrokken decentrale overheden, waarbij de betrokken partijen hierover nadere afspraken dienen te maken. De advisering van de decentrale overheden over het winningsplan en de reactie van de minister daarop, kunnen mogelijk ook behulpzaam zijn in de communicatie met de burger. Tevens zijn er drie

informatiebijeenkomsten georganiseerd in de Westerveld-regio waar eenieder zich kon laten informeren over de gaswinning.
De minister wijst erop dat er op 7 september 2017 vanuit de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEPA), waar ook de NAM bij is aangesloten, een 'Gedragscode gaswinning kleine velden' is uitgebracht waarin hoofdstuk 5 afspraken bevat over goede, open en transparante communicatie en contact met de belanghebbenden en de omgeving.

Opstellen publieksvriendelijke oplegger voor winningsplan
De decentrale overheden geven aan dat het winningsplan lastig leesbaar is voor inwoners. Zij vragen, met het oog op de indiening van eventuele zienswijzen door inwoners, om voorafgaand aan de terinzagelegging van het ontwerpbesluit een publieksvriendelijke oplegger van het winningsplan op te stellen. Daarin kan dan tevens worden aangegeven op basis van welke kenmerken (zoals inrichting gebied of bodemopbouw) de gasvelden Vries-Zuid en Eleveld bijna in risicoklasse II vallen.
Door de minister wordt momenteel samen met de sector gewerkt aan het, al dan niet door een publieksvriendelijke oplegger, verbeteren van de begrijpelijkheid van de winningsplannen voor eenieder. Een nadere toelichting op het winningsplan en het ontwerpbesluit is gegeven tijdens de informatiebijeenkomsten die in de regio zijn georganiseerd tijdens de periode van terinzagelegging van het ontwerpbesluit. Meer recenter ingediende winningsplannen laten een duidelijke verbetering met betrekking tot de begrijpelijkheid voor een ieder zien.
Het feit dat de gasvelden Vries-Zuid en Eleveld bijna in risicoklasse II vallen, komt door de hoge score op bovengrondse factoren. Voor Eleveld komt dit door de aanwezige industriële inrichtingen en voor Vries-Zuid door de bevolkingsdichtheid. In paragraaf 6.3.3, onder het punt 'algemeen' is hierop eveneens ingegaan.

Waarom bevat winningsplan Westerveld zoveel kleine gasvelden?
Het winningsplan Westerveld omvat (elf) gasvelden die vanaf verschillende locaties produceren naar de locatie Westerveld, daarmee onderdeel uitmaken van het zogenoemde Westerveld-systeem en als geheel zijn opgenomen in het winningsplan Westerveld. Voor deze aanpak is in het verleden vaker gekozen wanneer bodemdalingskommen sterk overlappen. Gegeven het feit dat de productie uit het Westerveld-systeem thans de eindfase ingaat, ziet de minister geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

EZ-vergunning Vries-10 intrekken; toestemming koppelen aan dit besluit
Zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van de put Vries-10, is er na een nieuwe boring geen wijziging van het winningsplan nodig. In dit geval wordt dat veroorzaakt door het feit dat de put Vries-10 een oudere niet meer werkende put vervangt, waarvan de productie al in het vigerende winningsplan was opgenomen. Binnen het vigerende winningsplan is nog ruimte voor ongeveer twee jaar productie. SodM ziet als onafhankelijk toezichthouder erop toe dat de productie uit de put Vries-10 en de effecten daarvan op de bodembeweging blijven binnen hetgeen is vastgelegd in het vigerende winningsplan. Alhoewel er in de gewijzigde Mbw additionele eisen worden gesteld aan een (gewijzigd) winningsplan, is het niet zo dat het vigerende winningsplan indertijd niet is getoetst op de veiligheid van burgers.
Na vaststelling van het instemmingsbesluit met het thans in procedure zijnde winningsplan Westerveld, kan de productie uit de put Vries-10 ook na deze twee jaar doorgaan. In dit winningsplan is ook een SRA opgenomen. Uit deze risicoanalyse blijkt dat door de voorgenomen productie uit de put Vries-10 het seismisch risico niet verandert ten opzichte van het vigerende winningsplan. Ook

de verwachte bodemdaling (2-3 cm) blijft binnen het vigerende winningsplan. Er is dan ook geen aanleiding om de reeds eerder verleende instemming met het vigerende winningsplan in te trekken, of om het opstarten van de productie uit de put Vries-10 aan te houden tot na de vaststelling van het thans in procedure zijnde instemmingsbesluit.

Lusten-lasten
In zijn brieven aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II 2015/2016, 31 239, nrs. 211 en 254) heeft de minister de toezegging gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor mijnbouw, hernieuwbare energie en het hoogspannings- en gastransportnet te verkennen. In de Kamerbrief (Evaluatie Rijkscoördinatieregeling en voortgang omgevingsmanagement energieprojecten) van 23 januari 2017 heeft de minister aangegeven dat de olie en gas industrie werkt aan een gedragscode. Op 7 september 2017 heeft NOGEPA de 'Gedragscode gaswinning kleine velden" uitgebracht. Hierin wordt aangegeven hoe operators, waaronder de NAM, kennis en middelen beschikbaar stellen om een positieve bijdrage aan de omgeving te leveren. Hierbij is het streven dat de bijdrage leidt tot een zo goed mogelijke balans van lusten en lasten voor de omgeving (nummer 7, pagina 12).

Verbieden ontwikkeling gasveld Zevenhuizen-West vanwege provinciaal beleid
In het Energierapport 2015 en in de Energieagenda van december 2016 geeft het kabinet aan dat aardgas van groot belang is voor de Nederlandse voorzieningszekerheid en voor de transitie naar een duurzame energiehuishouding. Inzet van de Nederlandse overheid is daarom om binnen de randvoorwaarden van wet- en regelgeving (zoals veiligheid), gas uit de Nederlandse bodem optimaal te benutten. Een provinciale stellingname tegen de ontwikkeling van nieuwe kleine gasvelden vanwege maatschappelijke onrust leidt niet per se tot een uitzondering hierop. In het kader van de besluitvorming over dit winningsplan worden alle voor de ontwikkeling van een nieuw gasveld relevante aspecten, zoals het veiligheidsrisico en eventueel te nemen maatregelen, nauwlettend beoordeeld en getoetst aan het voor een winningsplan geldende juridische kader (zoals genoemd in hoofdstuk 4).

Mogelijke spraakverwarring door betrokkenheid verschillende onderdelen van TNO
De Mijnraad wijst erop dat de NAM in het winningsplan verwijst naar rapporten van TNO, waarbij het kan gaan om verschillende onderdelen van TNO, die overigens volledig onafhankelijk van elkaar opereren. In dit instemmingsbesluit wordt TNO-AGE (Advies Groep EZ) afgekort tot TNO; als wordt gerefereerd aan een rapport over aardbevingsschade van TNO-NITG, dan wordt dit aangegeven. Hierdoor wordt mogelijke spraakverwarring over het betreffende TNO-onderdeel ondervangen.

Zienswijzen
Zoals aangegeven in de conclusies van het Nota van Antwoord, onder punt 6, hebben de zienswijzen tot het samenvoegen van artikelen 1 en 7 en het toevoegen van een separate paragraaf Natuur en milieu van het instemmingsbesluit geleid.

8. Eindbeoordeling

Gelet op het winningsplan, de adviezen en zienswijzen komt de minister samenvattend tot de volgende beoordeling van het winningsplan.

Planmatig beheer
De minister stelt vast dat SodM, mede op basis van een hiertoe door TNO uitgebracht advies, concludeert dat het winningsplan Westerveld overeenstemt met de principes van planmatig beheer. De winning uit de gasvelden van het Westerveld-systeem betreft een reeds bestaande gaswinning en er zijn geen andere gebruiksvormen van de ondergrond voorzien die hierdoor onmogelijk worden. Continuering van gaswinning uit het Westerveld-systeem past dan ook in het planmatig gebruik en beheer van de ondergrond. Gelet hierop is de minister van mening dat de wijziging van het winningsplan voor Westerveld overeenstemt met de principes van planmatig gebruik en beheer.

Gegeven de onvoldoende beschrijving van de wijze waarop de eventuele zuur- en hydraulische stimulatie zal plaatsvinden, kan de minister niet instemmen met het winningsplan voor zover dat de toepassing hiervan mogelijk maakt. Deze gedeeltelijke weigering van de instemming met het winningsplan is verwoord in artikel 1.

Bodemdaling
De minister stelt vast dat SodM, daarbij geadviseerd door TNO, concludeert dat de maximale nog te verwachten bodemdaling tot het einde van de winningsperiode voor het gasveld Zevenhuizen minder bedraagt dan 3 cm en voor alle overige gasvelden uit het winningsplan minder bedraagt dan 2 cm. SodM is het eens met de analyse van de NAM dat het effect van de resterende bodemdaling gering zal zijn. Het waterschap Drents Overijsselse Delta geeft aan dat de omgevingseffecten van een bodemdaling van maximaal 2 cm in haar beheergebied gering zijn.

Bodemtrilling
De minister stelt vast, op basis van het advies van SodM, dat de NAM voor het winningsplan Westerveld de SRA heeft uitgevoerd volgens de SRA-leidraad en dat SodM zich kan vinden in de toedeling tot de laagste risicogroep (categorie I). De indeling in categorie I betekent dat de kans op schade door aardbevingen als gevolg van de gaswinning, in dit geval uit het Westerveld-systeem, betrekkelijk gering is.
De minister heeft naar aanleiding van de adviezen de artikelen 3 en 4 opgenomen. Hiermee wordt het installeren en operationeel hebben van enkele versnellingsmeters evenals het ontwikkelen en operationeel hebben van een risicobeheerssysteem binnen drie respectievelijk zes maanden na vaststelling van dit besluit geborgd.

Schade door bodembeweging
De minister sluit, op basis van het advies van de Tcbb en het winningsplan van de NAM, niet uit dat bodemtrillingen gevolgen kunnen hebben voor schade aan gebouwen. Dit kan betekenen dat in de nabijheid van een gasveld mogelijk lichte tot matige schade kan optreden aan gebouwen.

De minister stelt vast dat zowel de NAM als de adviseurs geen directe schade aan gebouwen en infrastructuur verwachten door bodemdaling, veroorzaakt door de gaswinning. Mocht er desondanks toch sprake zijn van schade door de

gaswinning, dan voorziet de wet in een adequate afhandeling en is de NAM aansprakelijk.
De minister heeft naar aanleiding van de adviezen de artikelen 5 en 6 opgenomen. Hierdoor dient de NAM te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn en het openbaar maken van informatie. In artikel 6 is voorgeschreven dat de NAM een opname laat uitvoeren van de bouwkundige staat van een, na overleg met de gemeente(n), vast te stellen representatieve selectie van voor bodembeweging gevoelige bouwwerken binnen het gebied waar bodembeweging als gevolg van gaswinning zich kan voordoen.
Naar aanleiding van de adviezen over de gevolgen van te verwachten en reeds opgetreden bodemdaling voor de waterhuishouding en het beheer en onderhoud van spoortunnels heeft de minister artikel 2 opgenomen. Dit om te borgen dat de NAM met de waterschappen en Prorail in gesprek gaat over de mogelijk te nemen maatregelen ter voorkoming of beperking van nadelige gevolgen door de gaswinning veroorzaakte bodemdaling.

Natuur en milieu
Naast enkele EHS-gebieden bevindt Natura2000-gebied De Drentsche Aa zich binnen de invloedsfeer van de gaswinning Westerveld. Gezien de geringe nog te verwachten bodemdaling van 2-3 cm stelt de minister vast dat er geen directe nadelige gevolgen voor natuur en milieu verwacht worden.
Met betrekking tot bodemtrillingen valt het aardbevingsrisico voor de gasvelden van het Westerveld-systeem in seismische risicocategorie I. Daarom concludeert de minister er geen gevolgen voor natuur en milieu zijn te verwachten.

Overig
In hetgeen in algemene zin is geadviseerd ziet de minister geen aanleiding om de instemming met het winningsplan geheel of gedeeltelijk te weigeren of om hieraan voorschriften of beperkingen te verbinden.

Eindconclusie
Gelet op het bovenstaande ziet de minister geen aanleiding om in het belang van de veiligheid voor omwonenden of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan, in het belang van het planmatig gebruik of beheer van delfstoffen, of in het belang van de gevolgen voor milieu of natuur, de instemming met het winningsplan geheel te weigeren. Instemming is geweigerd aan het winningsplan voor zover die de toepassing van zuur- of hydraulische stimulatie toestaat. Wel heeft de minister voorschriften en beperkingen verbonden aan zijn instemming.

Gelet op de inhoud van het door de NAM ingediende gewijzigde winningsplan Westerveld, de bijlagen, de hierover ingewonnen adviezen en de ingediende zienswijzen en reacties, en overwegende dat de winning door de NAM vanuit het Westerveld-systeem conform artikel 34, eerste lid, van de Mijnbouwwet plaats dient te vinden overeenkomstig het ingediende winningsplan, inclusief bijlagen, wordt de gevraagde instemming gegeven onder het stellen van de in onderstaand besluit genoemde voorschriften en beperkingen.

Gelet op de artikelen 34, derde lid, en 36, tweede lid, van de Mbw;

Besluit:

Artikel 1
De minister stemt in, met uitzondering van de toepassing van hydraulische stimulatie, zowel met zuren (acid-frack) als met chemicaliën (proppant-frack), met het door de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. op 11 september 2016 ingediende gewijzigde winningsplan Westerveld met een looptijd tot 31 december 2028 en een maximum productievolume van 3,517 miljard Nm3, met inachtneming van de in tabel 1 in dit besluit opgenomen productievolumes en duur van de productie per gasveld binnen het Westerveld-systeem.

Artikel 2
De Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. dient direct na de vaststelling van dit besluit met de verantwoordelijke waterschappen en met Prorail in overleg te treden over de gevolgen van de bodemdaling, die reeds is opgetreden en nog te verwachten is als gevolg van de gaswinning uit het Westerveld-systeem, voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen of spoortunnels. De NAM stelt de minister van de afspraken die hieruit voortvloeien onverwijld in kennis.

Artikel 3
De Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. dient, in overleg met het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut, binnen drie maanden na vaststelling van dit besluit enkele versnellingsmeters boven de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid te installeren en operationeel te hebben. Deze versnellingsmeters dienen de grondbewegingen in het gebied aan het oppervlak zodanig te registreren dat de beoordeling van het causale verband tussen een door de gaswinning geïnduceerde aardbeving en gebouwschade wordt vereenvoudigd.

Artikel 4
Uiterlijk 12 weken na de inwerkingtreding van dit besluit dient de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. bij de minister een seismisch risicobeheersplan in waarin de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. aangeeft wat de procedure is die de NAM in acht zal nemen als er zich één of meer bevingen in het gebied hebben voorgedaan.

Artikel 5
De Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. zorgt voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn en maakt dit proces binnen drie maanden na de dag dat dit besluit in werking is getreden openbaar op de website van de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V.

Artikel 6
Teneinde eventuele toekomstige schade aan bouwwerken door de gaswinning Westerveld beter te kunnen aantonen, zorgt de Nederlandsche Aardolie Maatschappij B.V. ervoor dat binnen 12 maanden na de dag dat dit besluit in werking is getreden een opname, uitgevoerd door een deskundige partij, is uitgevoerd naar de bouwkundige staat van een, na overleg met de gemeente(n), vast te stellen representatieve selectie van voor bodembeweging gevoelige bouwwerken gelegen binnen het gebied waar bodembeweging als gevolg van de gaswinning uit de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid zich kan voordoen.

Voorafgaand aan de opname overlegt de Nederlandsche Aardolie Maatschappij B.V. een plan van aanpak voor de opname aan de Minister van Economische Zaken en Klimaat. Het plan van aanpak, bedoeld in de eerste volzin, dient 9 maanden nadat het instemmingsbesluit in werking is getreden overgelegd te zijn aan de minister.

De Minister van Economische Zaken en Klimaat,
namens deze:

[redacted]

MT-lid Energie en Omgeving

Belanghebbenden kunnen tegen dit besluit beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, postbus 20019, 2500 EA Den Haag. De termijn voor het indienen van een beroepschrift bedraagt zes weken en vangt aan met ingang van de dag na die waarop het besluit ter inzage is gelegd. Geen beroep kan worden ingesteld door een belanghebbende aan wie redelijkerwijs kan worden verweten dat hij geen zienswijze over het ontwerp van dit besluit naar voren heeft gebracht.